שערי יצחק

השיעור השבועי

מפי מרן הגאון

הרב **יצחק רצאבי** שליט"א

פוסק עדת תימן

נמסר במוצש"ק

ויצא

כסלו ה'תשע"ח ב'שכ"ו

בבית המדרש "פעולת צדיק"

בני ברק

לק״י

נושאי השיעור:

ביאור דברי מהרי״ץ זיע״א בספרו עץ חיים על הפסוקים ״מגיד דבריו ליעקב חוקיו ומשפטיו לישראל וגו׳ ומשפטים בל ידעום״, ולפי זה תירוץ נוסף לשאלה מהשיעור במוצש״ק בראשית התשע״ה מדוע אנו מחברים את סוף התורה עם התחלתה בקריאת שמחת תורה.

תירוץ שביעי לשאלה דלעיל.

דברי הרמב״ם באיגרת תימן בעניין אמונת עם ישראל במשה רבינו רק במעמד הר סיני ולא ע״י האותות והמופתים שעשה, ולפי״ז תירוצים נוספים לשאלה ממוצש״ק לך־לך בעניין שינוי הניגון בקריאת פסוקי ״ויעל משה״, ומדוע חוזרים לניגון הרגיל בפסוק ״לכל האותות והמופתים״, והאם מנהג זה נקבע בעיקבות דברי הרמב״ם הללו.

מי כתב את הפסוקים ״ויעל משה״ שבתורה, ולפי זה תירוץ נוסף לקושיא דלעיל.

דברי ספר הזוהר הקדוש בעניין נבואת משה רבינו, וביאור העניין שלא היה נביא כמותו גם באומות העולם כגון בלעם הרשע, ולפי זה תירוץ נוסף לקושיא דלעיל.

השלמה בעניין ההיתר לנסות את ה׳ במצות מעשר כספים, ותשובה לשאלה מדוע הרמב״ם לא כתב במפורש שאסור לנסות את ה׳ על כל מצוה אחרת.

תירוץ לסתירה בדברי מהרי״ץ בעניין ברכת כהנים אשר מתקיימת ללא שום תנאים, כמו בעניין מעשר.

סגולה עשירות ע״י אמירת פיטום הקטורת, והאם גם היא ללא כל תנאי.

כל הזכיות שמורות

יוצ״ל ע״י מוסדות יד מהרי״ץ בני ברק
טלפקס: 03–5358404. נייד: 050–4140741
דוא״ל: yad@**maharitz.co.il**

להאזנה לשיעור דרך הטלפון:
קול יהודי תימן – 058–70–20–222
קול הלשון – 03–6171031
מספר השיעור במערכת קול הלשון– 407
מספר השיעור בדיסקים – 282

השיעור מוקדש להצלחת
הרך הנולד
בן לידידנו הרב **שאול רצאבי** הי״ו
יה״ר שיזכו הוריו שיחי׳ לגדלו לתורה ולחופה
ולמעשים טובים, אכי״ר.

השיעור מוקדש להצלחת בני הרב **שאול רצאבי** יצ"ו, ונו"ב היולדת שתחי'. ב"ה נולד להם בן [**אלחנן נר"ו**] במזל טוב, בשבת קודש זו. המקום ברוך הוא ישלח לה רפואה שלימה וכו', ויה"ר שיזכו לגדל את הרך הנולד לתורה ולחופה ולמעשים טובים, אכי"ר. בכלל הברכות, בני הרה"ג **משה** שליט"א, להולדת הבן [**יוסף** נר"ו] בשעה טובה, בעז"ה הוא יודיע לנו את זמן המילה בקרוב. שיזכו לרפואה שלימה, ולהגדיל תורה ולהאדירה. בעז"ה שיכנסו למילה בעיתם ובזמנם, 'ויעשו חיל באפרתה וגו'', וחפץ ה' בידיהם יצלח, אכי"ר.

ביאור דברי מהרי"ץ זיע"א בספרו עץ חיים על הפסוקים "מגיד דבריו ליעקב חוקיו ומשפטיו לישראל וגו' ומשפטים בל ידעום", ולפי זה תירוץ נוסף לשאלה מהשיעור במוצש"ק בראשית התשע"ה מדוע אנו מחברים את סוף התורה עם התחלתה בקריאת שמחת תורה.

אנו אומרים בזמירות, מַגִּיד דְּבָרָיו לְיַעֲקֹב, חֻקָּיו וּמִשְׁפָּטָיו לְיִשְׂרָאֵל. לֹא עָשָׂה כֵן לְכָל גּוֹי, וּמִשְׁפָּטִים בַּל יְדָעוּם הַלְלוּ־יָהּ [תהלים קמ"ז, י"ט–כ'].

מפרש על כך מהרי"ץ בעץ חיים [ח"א דף כ"א עמוד ראשון], **'מגיד דבריו ליעקב', אלו הבינוניים. 'לישראל', אלו הצדיקים הגמורים.** הזכרנו כבר בשיעור הקודם, לגבי עניין אחר, אבל זהו הכלל לאורך כל הדרך, שעומדים עליו המפרשים, שישנו הבדל, בין אם מזכירים את השם יעקב, או את השם ישראל, כיון שהן שתי בחינות. אמנם יעקב אבינו ע"ה, נקרא גם בשם ישראל, אבל כשאומרים זאת בשתי לשונות סמוכים, אזי הכוונה היא, שיש חילוק ביניהם. בשם יעקב הכוונה, שזאת דרגא של אנשים היותר פשוטים, כמו שנאמר **בַּבֶּטֶן עָקַב אֶת אָחִיו** [הושע י"ב, ד']. והשם ישראל, זהו מלשון שׂררה, [או לשון יַשְׁרוּת]. אבל זה מתאים יותר לשמו הנוסף יְשׁוּרוּן]. זאת המעלה הגדולה יותר בעם ישראל. א"כ, זהו שנאמר 'מגיד דבריו ליעקב, חקיו ומשפטיו לישראל'. **כעניין, כֹּה תֹאמַר לְבֵית יַעֲקֹב, וְתַגֵּיד לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל** [שמות י"ט, ג'].

כהערה בדרך אגב, הרי חז"ל אומרים על הפסוק דלעיל, 'ותאמר לבית יעקב', אלו הנשים. דהיינו, להגיד להם בלשון אמירה, שזהו לשון רך. 'ותגד לבני ישראל', אלו האנשים, שתגיד להם דברים הקשים כַּגִּידִים, או ישנם הגורסים 'כַּגְדִין'. [בביאור הגירסאות הללו ושרשם, הרחבתי בס"ד בנפלאות מתורתך, אשר עודנו בכתובים, על פסוק הנזכר שהוא בפר' יתרו]. **בכל** אופן, הדבר הקשה, הוא דוקא על לבני ישראל. ואילו כאן, דוקא מייחסים את ה'מגיד', ל'יעקב'. אולם הביאור הוא, כי כאן לא כתוב 'לבית יעקב', אלא 'ליעקב'. דהיינו, שם בפסוק נאמר 'לבית', א"כ צריך לומר כי אלו הן הנשים, אבל כאן בפסוק לא נאמר 'מגיד דבריו לבית יעקב', אלא 'מגיד דבריו ליעקב', ממילא המדובר על הגברים.

ממשיך שם מהרי"ץ ומבאר כך, **אמר, בסַפְּרכם גבורות אֵל, סַפְּרו שנגלה עליכם בכבודו, והגיד לכם דבריו וחוקיו. כי המעמד ההוא, היה דבר גדול, שלא היה כמוהו.** דהיינו, תזכירו באופן מיוחד, לגבי גבורות ה' יתברך, את העניין של מעמד הר סיני, אשר 'לא עשה כן לכל גוי'. כלומר, במלים האלה רמוז עניין מעמד הר סיני, שהקב"ה עשה דבר כזה, אך ורק לבני ישראל, 'עם קרובו'.

ובהמשך כותב מהרי"ץ, **'ומשפטים בל ידעום', התורה מתחלת בבי"ת, ומסיימת בלמ"ד.** מתחילים במלה 'בראשית', ומסיימים 'לעיני כל ישראל'.

ועוד כתבו המקובלים, כי בלעם הרומז לקליפה, לקח ב"ל מהֶבֶל. את האותיות בי"ת ולמ"ד, הוא לקח מן החלק הרע של־הבל. [עיין ליקוטי תורה להאר"י פרשת בראשית דף ל' על פסוק 'הנחש השיאני ואוכל', **כבר ידעת כי הבל מיעוטו רע** וכו', **בחינת הרע נסתלק וניתן לבלעם הרשע** וכו']. **ולפיכך התחיל התורה בבי"ת וסיים בלמ"ד, רמז כי הקליפה מחוץ לתורתנו הקדושה, ואין להם חֵלק בה. ולזה אמרו חז"ל, גוי שלמד תורה חייב מיתה.**

כנראה, הדיוק שהם רוצים לעמוד עליו כאן הוא, מדוע כתוב 'משפטים בל ידעום'? למה לא כתוב 'משפטים לא ידעום', כפי שכתוב לפני כן 'לא עשה כן לכל גוי'? אמנם בשביל הפשטנים, הקושיא הזאת איננה שאלה, כיון שזהו בשביל ייפוי הלשון. אי אפשר לחזור עוד הפעם על אותה המִלה. אם כבר אומרים פעם אחת מלה כזאת, חוזרים ואומרים מלה אחרת. זאת דרך הפשטנים, כמבואר במצודת דוד במקומות רבים, שזהו כפל העניין במלים שונות. כך היא הפשטות. אבל כמובן, כי בדרך הפרד"ס של־תורה, חוץ מן הפשט, ישנם גם רמזים ודרשות וסודות, ואין בתורה שום דבר שהוא לחִנם. לא כתבו מלים בסתם, אלא שבכל מלה ישנה עמקות, ודיוקים, וכוונות נסתרות. א"כ, מדוע כתוב כאן 'משפטים בל ידעום'?

לכן באים המקובלים ומסבירים, כי לכן כתוב דוקא בַּל, לרמוז על התורה שהתורה מתחילה באות בי"ת, ונגמרת באות למ"ד. זהו בלעם, שהוא הראש של־קליפה, ראש הטומאה. הם נמצאים בחוץ, לפני הבי"ת ואחרי הלמ"ד, הם אינם בתוך התורה. 'משפטים בל ידעום', זהו ה'בַּל', שאין לגויים קשר וחֵלק ונחלה עם התורה. ולכן אמרו חז"ל, גוי שלומד תורה חייב מיתה.

זאת גמרא מפורשת במס' סנהדרין [דף נ"ט ע"א], **אמר ר' יוחנן, גוי שעוסק בתורה, חייב מיתה. שנאמר, תּוֹרָה צִוָּה לָנוּ מֹשֶׁה מוֹרָשָׁה** [דברים ל"ג, ד']. **לנו מורשה, ולא להם.** והגמרא מסבירה, **מ"ד 'מורשה', מיגזל קא גזיל לה. מאן דאמר מאורסה, דינו כנערה המאורסה דבסקילה.** דהיינו, או שכיון שזאת הירושה שלנו, א"כ גוי שעוסק בתורה הרי הוא גזלן. או שדורשים את המלה 'מורשה', שזהו 'מאורשה', א"כ זהו כמו לגבי נערה המאורשה, שיש על כך חיוב סקילה.

כך היא ההלכה ממש, זאת אינה דרשה בעלמא, שהרי הרמב"ם פוסק כך [בפרק עשירי מהלכות מלכים ומלחמות הלכה ט'], **גוי שעסק בתורה, חייב מיתה. לא יעסוק, אלא בשבע מצות שלהן בלבד.** ישנן שבע מצוות בני נח, זאת הוא צריך ללמוד, בכך הוא יתעסק, יברר מה הם הדינים וההלכות עבורו. דרך אגב, ל'בני נח' של־זמנינו, חיברו עבורם ספרים. דהיינו, ישנם גויים הרוצים לקיים את שבע מצוות בני נח, והם שאלו על כך מחכמי התורה, וכתבו להם ספר של־הלכות, מה שהם חייבים על פי התורה. הם אינם חייבים להתגייר, אלא מספיק שישמרו את השבע מצוות שלהם.

ואם הם עושים זאת, בשביל לקיים את רצון ה', אזי על ידי כך יש להם זכות לעולם הבא. כמובן, לא כפי שיש לעם ישראל, אבל בכל זאת, יש להם משהו 'על ידי'. [עי' רדב"ז על הרמב"ם שם פרק ח' הלכה י"א, ונפלאות מתורתך הפטרת מנחה של־יוהכ"פ].

ממשיך הרמב"ם [שם בפרק י'] וכותב, **וכן גוי ששבת, אפילו ביום מימות החול, אם עשאהו לעצמו כמו שבת, חייב מיתה. ואין צריך לומר, אם עשה מועד לעצמו. כללו של דבר, אין מניחין אותן לחדש דת, ולעשות מצוות לעצמן מדעתן. אלא, או יהיה גר צדק, ויקבל כל המצוות.** אם הוא רוצה להתייהד, שיקבל עליו את תרי"ג מצוות. ואם הוא רוצה להישאר גוי, **או יעמוד בתורתו,** יקיים את שבע מצוות בני נח, **ולא יוסיף ולא יגרע.** למעשה, אומות העולם אינם עומדים בכך, כי הם הוסיפו לעצמם הרבה מצוות, ועשו כל מיני דברים. אוי להם ולגורלם. **ואם עסק בתורה, או שבת, או חידש דבר, מכין אותו ועונשין אותו, ומודיעין אותו שהוא חייב מיתה על זה, אבל אינו נהרג.**

דיברנו בעבר [שיעור מוצש"ק בראשית ה'תשע"ה], בעניין סיום התורה והתחלתה, מדוע אנחנו מקשרים את הסוף עם ההתחלה, בקריאת שמחת תורה? הבאנו מן המפרשים, כי יש על כך חמשה טעמים, לכל הפחות, כפי שכתבתי בבארות יצחק על פסקי מהרי"ץ הלכות שמחת תורה. מהרי"ץ מביא שם שני טעמים, ובס"ד הוספנו עוד שלשה טעמים לכך.

חושבני, כי לפי דברינו דלעיל, יש לנו **טעם ששי** לעניין זה. דהיינו, כיון שהגויים הם ׳בַּל ידעום׳, הם מחוץ לתורה. מאידך עַם ישראל הם הלֵב של־תורה, בפנימיות התורה. הם מבחוץ, ואנחנו הלב. לכן אנו מסיימים במלים ׳כל ישראל׳ ומתחילים תכף ׳בראשית׳, כי זהו ׳ל״ב׳. להורות שאנחנו הפוך מהם. ולא עוד אלא שהלֵב מניע את כל הגוף. [זה קרוב לטעם השלישי שהבאנו בבארות יצחק שם, אבל באופן אחר].

תירוץ שביעי לשאלה דלעיל.

טעם שביעי שאפשר להוסיף, על פי מה שכתב מהרי״ץ [ע״ח דף ע״ה עמוד שני], על הפסוק **יְיָ מָלָךְ גֵּאוּת לָבֵשׁ, לָבֵשׁ יְיָ עֹז הִתְאַזָּר, אַף תִּכּוֹן תֵּבֵל בַּל תִּמּוֹט** [תהלים צ״ג, א׳]. מביא מהרי״ץ שם כך, **י״י מלך גאות לבש, בשעת בריאת העולם, שהכין כסאו למעלה מכל, לבש גם כן במתן תורה, שנקרא עוז, שנאמר י״י עוז לעמו יתן. התאז״ר, בגימטריא תרי״ג. בל תימוט, שהעולם עומד בזכות התורה, המתחלת בבי״ת ומסיימת בלמ״ד.**

דהיינו, איך העולם אינו מתמוטט? מה שמחזיק אותו, היא התורה. כמו שנאמר, **אִם לֹא בְרִיתִי יוֹמָם וָלָיְלָה, חֻקּוֹת שָׁמַיִם וָאָרֶץ לֹא שָׂמְתִּי** [ירמיהו ל״ג, כ״ה], זאת הברית של־תורה. והדבר רמוז כאן בפסוק, **אַף תִּכּוֹן תֵּבֵל בַּל תִּמּוֹט**. בזכות התורה שמתחלת באות בי״ת, ומסיימת באות למ״ד.

א״כ, זאת סיבה נוספת, **טעם שביעי**, לְמה שאנו מחברים את סוף התורה עם התחלתה, בכדי להראות את מעלת וחשיבות התורה, המקיימת את העולם. לכן ביום שמחת תורה, אנחנו מגדילים ומרוממים ומזכירים לכולנו, איזו תורה משובחת זכינו לעסוק בה.

ידוע מה שאומר בעל נפש החיים, הג״ר חיים מוולאזין, שאם לא היה בעולם מישהו אשר עוסק בתורה, אם היתה שנייה אחת שלא היה בה יהודי העוסק בתורה, אזי ח״ו העולם היה מתמוטט. כיון שהעולם מחולק, אזי יוצא שעוסקים בתורה ימים ולילות, כיון שישנו את כדור הארץ השני.

לפעמים ישנם אנשים, שדבר זה מחזק אותם מאד, לעסוק בתורה בזמנים שבד״כ לא לומדים בהם, כגון ביום פורים, שהאנשים עוסקים במצוות היום, ואולי לא עוסקים ברגע זה בלימוד התורה, או בשעות מסויימות כגון המאוחרות, שבהם אולי לא עוסקים בתורה. או ׳בין הזמנים׳, וכדומה. א״כ, אולי ע״י לימוד התורה שלי כעת, אני זוכה לקיים את התורה, אולי עלי עומד העולם ברגע הזה, אולי אני היחיד, או מהיחידים, מי יודע. הדבר חשוב מאד. כיון שעל ידי עם ישראל, בזכותם מתקיים כל העולם כולו. אחרת, הוא היה ח״ו נחרב.

דברי הרמב״ם באיגרת תימן בעניין אמונת עם ישראל במשה רבינו רק במעמד הר סיני ולא ע״י האותות והמופתים שעשה, ולפי״ז תירוצים נוספים לשאלה ממוצש״ק לך לך בעניין שינוי הניגון בקריאת פסוקי ״ויעל משה״, ומדוע חוזרים לניגון הרגיל בפסוק ״לכל האותות והמופתים״, והאם מנהג זה נקבע בעיקבות דברי הרמב״ם הללו.

הבאנו [שיעור מוצש״ק בראשית ומוצש״ק נח ה׳תשע״ה] את דברי הרמב״ם בפרק שמיני מהלכות יסודי התורה, לגבי מעלת משה רבינו ע״ה, בעניין הפסוק **וְגַם בְּךָ יַאֲמִינוּ לְעוֹלָם** [שמות י״ט, ט׳]. אמרנו אז כי הרמב״ם כותב זאת גם באיגרת תימן. והזכרנו את דברי הג״ר אלחנן וסרמן, כי כל דברי הרמב״ם הם קודש, ודבריו באיגרות הם קודש קדשים.

מי שזכה לראות את איגרת תימן לכל הפחות, רואים כי ממש נחה על הרמב״ם כמו רוח הקודש, בשעה שהוא כתב את הדברים הללו, ׳שרתה עליו שכינה׳. והגר״א וסרמן מתכוין גם לאיגרת תימן וגם לאיגרת השמד.

כותב הרמב"ם באיגר"ת [קרוב לאמצע האיגרת] **כך, משה רבינו, רבן של־כל הנביאים, ששמענו הדיבור המדבר אליו, והאמינו בו ובנבואתו, ואמרנו לו** [דברים ה', כ"ד] **קְרַב אַתָּה וּשְׁמַע אֵת כָּל אֲשֶׁר יֹאמַר יְיָ, אֱלֹהֵינוּ וְאַתְּ תְּדַבֵּר אֵלֵינוּ אֵת כָּל אֲשֶׁר יְדַבֵּר יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֵלֶיךָ וְשָׁמַעְנוּ וְעָשִׂינוּ.** אולי לא אאריך, כיון שהרוצה לקבל את עצמת הדברים, צריך לראות את כל האמור לפני כן ואחרי כן, לכן אולי אקרא רק את הנקודות העיקריות. אבל כדאי שכל אחד יעבור על כל העניין, ורצוי את כל האיגרת מתחילתה ועד סופה, כי אלו דברים חשובים מאד, הם יסודות גדולים וחשובים באמונה.

הרמב"ם כותב, את היסוד שכבר הבאנו ממה שכתב בחיבורו, אבל באיגרת תימן הוא מרחיב על כך ביותר, כי עם ישראל לא האמין בנבואת משה רבינו, בגלל האותות והמופתים שעשה, לא זה הוא הדבר המחייב להאמין לו, כיון שאותות ומופתים יכולים ח"ו לעשות גם בְּלָט וכישוף. אלא הם האמינו בו, במעמד הר סיני, כי מעמד כזה אינו יכול להיעשות ע"י כישוף. זהו דבר מיוחד גדול ועצום, כמו שהבאנו לעיל לגבי הפסוק, **לֹא עָשָׂה כֵן לְכָל גּוֹי.** אבל רבינו הרמב"ם, מדגיש יותר מכך, כי לא רק שהמעמד היה דבר נשגב מצד עצמו, אלא ששמענו במו אזנינו וראינו במו עינינו, כיצד הקב"ה מדבר עם משה רבינו ואומר לו, לך אמור לבני ישראל. א"כ, זה לא שאנחנו מאמינים למשה רבינו שהקב"ה שלח אותו, אלא שאנחנו בעצמנו מעידים על כך. איננו מקבלים זאת ממשה רבינו ע"ה, אלא אנחנו יודעים זאת, שהרי כולנו היינו במעמד הר סיני.

נוסיף קצת ביאור, כי גם אם אנחנו בעצמנו לא היינו שם, אבל כל נשמות עַם ישראל היו שם. וגם מהבחינה השטחית, הרי יש לנו מסורת לכך מדורי דורות, מאת ה'שש מאות אלף הגברים לבד מטף', אשר היו במעמד הר סיני. ואם נצרף את הנשים ואת הטף, ואת אלה שהיו פחות מגיל עשרים ומאחרי גיל ששים, הרי שהם כבר יותר משני מליון אנשים, וכולם מסרו זאת במסורת מדור לדור. וידוע הכלל, שהאבות אינם משקרים את בניהם. ממילא, יש לנו עדויות של־מסורת מדור לדור, בעניין מעמד הר סיני.

והרמב"ם מדגיש את הנושא הזה, בתורת אדם אשר ביסס את יסודות האמונה, היה חשוב לו לבאר עניין זה. ובפרט באיגרת תימן, היתה שם בעיא של־אומות העולם, בעיות של־שמד ח"ו, ועוד צרות רבות. מי שיעיין שם יראה, כי חֵלק מהם התבלבלו קצת ביסודות האמונה, התעוררו אצלם כל מיני ספיקות, והרמב"ם היה צריך לחזק זאת, שלא להאמין לשום דברים, הבאים מאומות העולם. הוא מתכוין בעיקר, כנגד האיסלאם, וכנגד הנצרות. בכדי להסביר להם, שגם אם בא מישהו, אשר הגויים חושבים שהוא נביא, שידעו כי הוא נביא שקר, כיון שהם אומרים דברים כנגד משה רבינו. ואם תשאלו, מה ההבדל? למה לנביא הזה, אנו אכן מאמינים, ולנביא הזה לא? אומר הרמב"ם, לא. לגבי משה רבינו, לא האמננו לו בגלל האותות ומופתים שהוא עשה, כיון שהם יגידו, כי גם הם עשו אותות ומופתים. אלא, לגבי משה רבינו, זאת עדות שראינו אנחנו בעצמנו במו עינינו.

הרמב"ם מרחיב בעניין זה, ובהמשך הוא כותב כך, **וכל נביא שיעמוד, בין שיהיה מיוחס לכהונה או ללויה, או שיהיה עמלקי** וכו', הוא לקח את שני הקצוות, לא משנה מי הנביא, הוא יכול להיות כהן, הכי חשוב בישראל, או הגרוע שבגויים, דהיינו עמלקי, שצריך למחות את זכרו. אם בא נביא כזה, **ויאמר שאחת מכל המצות הנכללות בספר התורה, שבטל חיובה,** אם הוא אומר לנו, כי התורה היתה, היו היתה, הרי כך ניסו אומות העולם להשפיע על היהודים, לצאת לשמד. א"כ, נביא כזה, **שיקר והכחיש נבואתו של משה רבינו, שהוא אמר "לנו ולבנינו עד עולם".** כתוב בתורה, כי המצוות הם ללא הפסק, לעד ולעולמי עולמים.

ממילא אם בא מישהו אחר ואומר אחרת, אזי הוא אומר זאת נגד משה רבינו ע"ה. והרמב"ם מביא לפני כן את הפסוק, **הַנִּסְתָּרֹת לַיי"ָ אֱלֹהֵינוּ, וְהַנִּגְלֹת לָנוּ וּלְבָנֵינוּ עַד עוֹלָם, לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת** [דברים כ"ט, כ"ח].

לפיכך, אם בא אדם כזה ואומר לנו דברים כאלה, **נכחישהו.** אנחנו אומרים לו, תסתום את הפה. איננו מקבלים, שקר אתה אומר. **ונהרוג אותו, אם תהיה לנו יכולת על זה. ואין לנו להשגיח על מופתיו, כמו שלא נשגיח לנביא האומר לעבוד עבודה זרה, שכן אמר ובא האות והמופת וגו', לא תשמע אל דברי הנביא וגו'. שהרי משה רבינו עליו השלום אמר לנו, לא תעבדו עבודה זרה לעולם.** אין המדובר, כאשר הוא אומר איזה דבר כנגד התורה, בתור הוראת שעה, כגון אליהו בהר הכרמל. [עי' פרק ט' מיסודי התורה הלכה ג']. **אלא** מדברים שהוא אומר, כי מעכשיו מותר לעבוד ע"ז. זה הסימן, שהוא מכשף. **לפיכך נדע, שאות הזה, שעשה בשם עבודה זרה, אינה כי אם בלאט וכישוף. וכן אמר לנו משה ע"ה, שהתורה הזאת עומדת לעולם.**

לפיכך, כל נביא שיאמר שהיא לזמן קצוב, יש לנו לדעת מפשט נבואתו, שהוא נביא שקר, שהרי בא להכחיש משה רבינו. לפיכך, לא נבקש ממנו אות ומופת. ואם עשה, לא נשגיח בה, שנחשב שהיא מופת בעשותו אותה. לפי שאמונתנו במשה, לא היה מצד המופת, כדי שנתחייב בשביל זה להקיש בין מופת הנביא הזה למופת משה רבינו. אבל האמנו בו, לפי ששמענו הדבר, כמו ששמע הוא. את מה ששמע משה רבינו, גם אנחנו בעצמנו שמענו. **בזה האמנו בו אמונה שלימה, מקויימת עד עולם, שנאמר** [שמות י"ט, ט'] **וגם בך יאמינו לעולם.** במעמד הר סיני, הגענו למצב כזה, שהאמונה מחזיקה לָנֶצַח בלי שום פקפוקים וערעורים. זהו דבר, שלא ניתן לפקפק בו. **ואנחנו בעניין זה עם משה רבינו, כמו שני עדים שהעידו שראו שום דבר** וכו'. **כן הדבר בָּנוּ אנחנו עדת ישראל. ידענו אמיתות משה רבינו, לפי שראינוהו במעמד הר סיני בשעת הדיבור, לא מפני המופת. אבל עשה כל מה שעשה מן המופתים, לפי הצורך, כמו שהתבאר מפסוקי התורה.**

ומפני שהעיקר הגדול הזה הוא נשכח, ואינם סומכים עליו רוב אומתנו, בשביל זה אין אנו מאמינים במופתים, כמו שאנו מאמינים במשה רבנו, ולא בשווה ביניהם באמונה. המלים הללו, אינן ברורות כ"כ, מדוע הוא קצת סתם וקיצר. אבל כנראה, שהרמב"ם מתכוין בזה להגיד כך, הרי בעוה"ר, בתקופת בית ראשון, עבדו ע"ז, כיון שבאו נביאי שקר, כגון חנניה בן עזור, וירמיהו הנביא היה תמיד מתווכח איתם. א"כ השאלה, מה לעשות? אם בא נביא, ואומר לאנשים לעשות כך וכך, כגון נביאי הבעל ונביאי האשרה, הם השפיעו על האנשים. א"כ, מה יעשה אותו הבן ולא יחטא? הרי ישנו נביא שקר, האומר לעשות כך? אלא התשובה היא, כי הא גופא קשיא, כיצד אתה מאמין לנביא שקר? הרי כתוב בתורה, שלא להאמין לו, ואתה מאמין לו?

דרך אגב, מכך צריכים ללמוד מוסר השכל. לפעמים ישנם דברים, שהאנשים מעצמם מבינים, שזהו דבר האסור. וישנם קצת רבנים האומרים להם, כי הדבר מותר. לא יהיה להם תירוץ להגיד, אני סומך על רב פלוני וכו'. בכוונה אינני נכנס לפרטים, כל אחד יכול ללמוד זאת לעניינו. אם אתה מבין, שזהו דבר האסור על פי התורה, לא יעזור אם רב פלוני אמר אחרת. כיון שאתה יודע, כי מה שהוא אמר, זהו דבר שאיננו נכון. אם אתה מבין שהדבר אסור, לא יהיה לך תירוץ, להיתלות במישהו שהתיר.

הרמב"ם מאריך שם באיגרת עוד בעניין זה, ובסוף הוא כותב כך, **וכבר ביארנו העניין זה בתכלית הביאור בתחילת חיבורנו הגדול בפירוש המשנה, ומשם תלמד העיקרים האלה**

הגדולים, שהם אדני התורה ועמודי האמונה. ואח"כ הוא מוסיף, וכוונתו היא לגבי הקראים, **ומה שראוי לך לדעת, כי כאשר אין תוספות בתורת משה ולא גירעון בכתובים, כמו כן אין תוספות וגירעון בפירושה המקובל, והוא שקבלו החכמים איש מפי איש, והיא תורה שבעל פה.**

בכדי לחזק את הדברים האלה, נביא גם את דברי הרמב"ם במורה נבוכים [ח"ג פרק כ"ד], שם הוא כתב באותה הדרך שכתב באיגרת תימן, וז"ל, **במעמד הר סיני, אמר להם 'אל תיראו', שזה המעמד הגדול אשר ראיתם, לא היה רק שיגיע לכם האמת בראות העין.** מעמד הר סיני נעשה, בכדי שתראו זאת במו עיניכם. **בעבור, שכשינסה ה' אלהיכם אתכם בנביא שקר,** הרי נאמר בפסוק, **כִּי מְנַסֶּה יְיָ אֱלֹהֵיכֶם אֶתְכֶם לָדַעַת הֲיִשְׁכֶם אֹהֲבִים אֶת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם בְּכָל לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם** [דברים י"ג, ד']. מה הפירוש 'מנסה'? הכוונה היא, כי הקב"ה ינסה אתכם בדורות הבאים, לראות האם תחזיקו את האמונה, או שלא. לכן, בכדי שתוכלו לעמוד בנסיון, אני מראה לכם דבר חזק כזה, בכדי שאם יבוא נביא שקר **האומר סתירת מה ששמעתם אותו, להודיע שיעור אמונתכם, שתעמדו על אמונתכם ולא תמעד אשוריכם. ואילו הייתי בא אליכם שליח, ואומר אליכם מה שנאמר לי ולא תשמעוהו, היה אפשר שתחשבו לאמת מה שבפי זולתי, כשיבוא לכם בסתירת מה שאגיד אותו לכם, לולא ששמעתם אותו בזה המראה.** אם לא הייתם רואים את מה שראיתם במעמד הר סיני, אלא שהייתי בא ואומר לכם כי הקב"ה שלח אותי ואמר לכם כך וכך, אזי יכול לבוא מישהו אחר ולומר לכם כי הקב"ה אמר לכם משהו ההיפך מכך, וא"כ אתם תקבלו גם את מה שהוא אמר. לכן, נעשה דבר כזה, אשר אף אחד לא יוכל להפריכו.

הבאתי את דברי הרמב"ם באיגרת תימן, כיון שדיברנו בשיעורים הקודמים לגבי השאלה, מדוע את פסוקי 'ויעל משה', אנחנו קוראים בניגון של שירת הים ועשרת הדיברות, ואילו בשני הפסוקים האחרונים, אנחנו חוזרים לניגון הרגיל. אמרנו אז, כי על־פי דברי הרמב"ם, בפרק ח' מהל' יסודי התורה, הדבר מתורץ. כיון שהפסוק **וְלֹא קָם נָבִיא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל כְּמֹשֶׁה, אֲשֶׁר יְדָעוֹ יְיָ פָּנִים אֶל פָּנִים** [דברים ל"ד, י'], מראה את המעלה הגבוהה של־משה רבינו, כי ידע אותו הקב"ה פנים אל פנים. אבל 'לכל האותות והמופתים', זאת אינה ראיה, ואין מכך הוכחה. לכן, מכאן קוראים בניגון הרגיל.

אולם הערנו על כך, שלכאורה לפי זה יוצא, כי כל המנהג הזה התחיל רק מאחרי הרמב"ם. דהיינו, שזהו אינו מנהג קדמון מאד מדורי דורות, אלא שבעיקבות דברי הרמב"ם הללו, אבותינו ייסדו כך, לקרוא את שני הפסוקים האחרונים, 'לכל האותות והמופתים' וגו', בניגון הפשוט והרגיל. אמנם עיקר המנהג לנגן מן 'ויעל משה', הוא קדמון מאד. אמרנו כך מתוך הנחה, שהרמב"ם מעצמו כתב זאת. אמנם יכול להיות, שישנו מקור בחז"ל, לדברי הרמב"ם הללו, והדברים שלו מבוססים על פי מאמרי חז"ל, אשר אולי רק לנו אין את מקורם. בכל אופן, הרמב"ם בנה את העניין הזה, הדבר כתוב בספרו משנה תורה, אולם אינני יודע אם ישנו מקור בחז"ל לכך, או שלא. הרמב"ם כותב כך, מבלי לציין מקורות, כמו בכל חיבורו. אבל כאן באיגרת תימן, שהוא מרחיב בכך ביותר, ואינו מביא כאן שום מאמר חז"ל, כפי שהביא שם במקומות האחרים. הרי באיגרת, הרמב"ם רגיל לציין, על סמך מה הוא כותב את הדברים. א"כ, אילו היה לרמב"ם מקור לכך מדברי חז"ל, אזי הוא היה מציין זאת.

ממילא יוצא, כי מדבריו באיגרת, ברור לי ביותר, כי את הדברים הללו, כתב הרמב"ם מרוחב דעתו, דהיינו משכלו, מכפי הבנתו בתורה. זה לא על פי מאמר המפורש בדברי חז"ל, אלא מתוך העמקות שלו, הוא הבין כי

זהו הפירוש של מה שכתוב בתורה. וממילא, גם מה שכתב במשנה תורה, זה אותו הדבר. הם דברי עצמו, וראויים הדברים למי שאמרם.

אם כן, הדבר מחזק את דברינו, כי בעצם לאמיתו של־דבר, כל המנהג הזה בא מדברי הרמב"ם, וממילא יוצא שמנהג זה התחיל רק אחריו. ואם־כן יכול להיות, כי אולי בדורות הראשונים, קראו עד סוף התורה בניגון המיוחד, ובגלל דברי הרמב"ם הם שינו, וקבעו שלא לנגן בשני הפסוקים האחרונים, 'לכל האותות והמופתים וגו', להראות כי לא זאת היא החשיבות של משה רבינו. דהיינו, בכדי שלא יחשבו, כי האמונה מבוססת על האותות והמופתים, אלא הדבר בנוי על עד הפסוק 'ולא קם נביא עוד בישראל כמשה, אשר ידעו י"י פנים אל פנים'.

ברם, הדבר אינו ברור בהחלט. דהיינו, יתכן שהרמב"ם קיצר גם כאן באיגרת תימן, שהרי אינו חייב להגיד את כל מקורותיו. ישנם כמו־כן הרבה דברים, למשל לגבי י"ג העיקרים, כולם אומרים כי את י"ג עיקרי הדת שכתב הרמב"ם בפירוש המשנה במס' סנהדרין, בפרק חֵלק, הם י"ג עיקרים שייסד הרמב"ם בחכמתו. כלומר, שהרמב"ם בנה את יסודות התורה, על שלוש עשרה עיקרים. וישנו ויכוח בראשונים ובאחרונים, האם בכלל שייך להגיד ולתת 'עיקרים' לתורה. וישנם כאלה שאמרו, כי אין י"ג עיקרים, אלא פחות מכך. מתווכחים על עניין זה, בספרים רבים, כגון ספר העיקרים, והרדב"ז, ואברבנאל [עיין בהרחבה בעניין זה, בשיעור מוצש"ק נח ה'תש"ע, ומוצש"ק פינחס ה'תשע"א]. אבל לפי מה שעיינתי בזמנו, נראה לענ"ד כי שלוש עשרה העיקרים, לא התחילו מהרמב"ם, אלא שהיו לכך יסודות מן הגאונים אשר בדורות שלפניו, ואולי אפילו מספרי חז"ל שאינם הגיעו לידינו. דהיינו, זה לא שהרמב"ם חידש זאת, אלא שהוא רק הגדיר והסביר, מה נכלל בכל עיקר, ובכל אחד מן היסודות. אבל המושג 'שלוש עשרה עיקרים', התחיל בעצם עוד קודם להרמב"ם, ובאופן כללי זה אינו חידוש שלו. [ובלנ"ד ארחיב על כך בעתיד].

ממילא יכול להיות, כי גם בענייננו, הדבר הוא כך. זאת הדרך האחת.

דרך שנייה, ברצוני להגיד ההיפך מהרמב"ם. דהיינו, לא חייב להיות, שמנהג זה בנוי על פי דעת הרמב"ם, אלא יכול להיות בדיוק ההיפך, שזהו מנהג יותר קדמון, עוד מלפני הרמב"ם.

ראיתי בספר דרך אמונה, להר"ר יהודה ליפשיץ, נדפס בעיר ורשא בשנת התרנ"ה, הוא קצת מעורר על כך, שקשה להגיד, לגבי הנסים והנפלאות שעשה משה רבינו, שיאמרו כי הם היו ע"י כישוף. כיון שהכישוף, יכול להיות רק לזמן קצר, ואילו המן ירד במשך ארבעים שנה, בכל יום ירד לחם משנה, 'שני העומר לגולגולת'. א"כ, כיצד אפשר לומר כך? והוא מאריך [כדלקמן בסמוך].

הערה מהקהל: הדבר מובא גם בספר הברית.
תשובת מרן שליט"א: נכון. בספר הברית המפורסם, כתוב כך במאמר כ' דף ק"כ. כנראה כוונתך להקשות, למה אני מביא זאת בשם ספר דרך אמונה, שאינו ספר ידוע, ולא בשם ספר הברית? כי שם יש בהמשך הדברים חידוש נוסף, נקודה אחרת.

בהמשך דבריו, כותב ספר דרך אמונה [פ"ד דף 112] כך, **הרמב"ם בעצמו טרח ועמל למצוא ההבדל, בין מופתי משה למופתי כל שאר הנביאים, מפני שהתורה עצמה אמרה, 'ולא קם' וגו', 'לכל האותות והמופתים' וגו'. ואף כי הרבה מפרשים כתבו, כי 'לכל האותות' איננו דבוק אל 'ולא קם' וגו', רק הוא עניין בפני עצמו, שעשה אותות גדולים** וכו'. במלים אחרות. לא חייב להיות שהפסוק 'ולא קם נביא עוד', והפסוק 'לכל האותות והמופתים', הם מחוברים ביחד. אלא אדרבה, אלו שני דברים. 'לכל האותות והמופתים', זהו עניין בפני עצמו,

שמשה רבינו עשה אותות גדולים. אבל לא על זה כתוב 'ולא קם נביא עוד בישראל כמשה'. שכביכול, זאת היא הגדלות שלו. כי לגבי עניין זה, יכול להיות שהיו עוד נביאים אשר עשו אותות ומופתים. לא זה הדבר המיוחד במשה רבינו. א"כ, 'ולא קם נביא עוד בישראל כמשה אשר ידעו יי' פנים אל פנים', זהו דבר אחד. ועוד, חוץ מזה, ישנו גם 'לכל האותות והמופתים', אולם לא זה הדבר המיוחד.

בספר דרך אמונה שהזכרנו, מקשה על דברי הרמב"ם וז"ל, **הרי בקריעת ים סוף נאמר** [שמות י"ד, ל"א] **וַיַּאֲמִינוּ בַּיי"י וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ, א"כ כבר האמינו בו קודם מעמד הר סיני. וביותר קשה, שהרי בעת שנגלה השי"ת למשה בסנה, שאל משה ואמר, וְהֵן לֹא יַאֲמִינוּ לִי וגו' כִּי יֹאמְרוּ לֹא נִרְאָה אֵלֶיךָ יי"** [שמות ד', א']. **והשיבו, מַה זֶּה בְּיָדֶךָ וגו'** [שם, פסוק ב'], **וְהֶאֱמִינוּ לְקֹל הָאוֹת הָאַחֲרוֹן** [שם, פסוק ח']. **וְהָיָה אִם לֹא יַאֲמִינוּ גַּם לִשְׁנֵי הָאֹתוֹת הָאֵלֶּה וגו' וְלָקַחְתָּ מִמֵּימֵי הַיְאֹר וגו'** [שם, פסוק ט'], **וַיַּעַשׂ הָאֹתֹת לְעֵינֵי הָעָם. וַיַּאֲמֵן הָעָם וגו'** [שם, פסוקים ל'–ל"א]. **א"כ אנו רואים, שלמען יאמינו לו שהוא נביא, נתן הקב"ה בידו האותות. והמה לא היו קלי האמונה, כי הלא הורגלו הרבה במעשה כשפים במצרים, ולכן אמר וְהָיָה אִם לֹא יַאֲמִינוּ וגו'** [שם, פסוק ט']. **וכן היה, שמשה הוצרך לעשות כל הג' אותות, ורק אז האמינו לו. אבל עכ"פ, איך יאמר הרמב"ם שלא האמינו בו עד מעמד הר סיני. וכן מה התועלת בנתינת האותות, אחרי כי האמונה עפ"י האותות אינה אמונה שלימה. עוד איך יתכן שלא נתאמת להם האמונה בו ע"י קריעת ים סוף והבאר והמן, שכל אלו המה דברים בלתי אפשריים ע"י כישוף ולט, שהמה רק לפי שעה, כידוע שכל דבר הנעשה בלט או בכישוף המה רק על זמן קצר, אבל כל מעשיהם ופעולותיהם לא יומשכו, והמן היה יורד מדי יום ביום במשך מ' שנה, גם עד מעמד הר סיני היה קרוב לירח ימים, והיו בו הרבה נסים, המרבה לא העדיף והממעיט לא החסיר, וכל יום הששי היה יורד לחם משנה שני העומר לגלגלת, ועוד הרבה נפלאות כפי המפורש בתורה, ואיך יתכן לומר שעד מעמד הר סיני היו מסופקים בנבואת משה. ועוד, הלא הרמב"ם בעצמו טרח ועמל למצוא ההבדל** [וכו' כדלעיל], עד כאן לשונו.

ונראה לענ"ד בס"ד ליישב, כי אף שהאמינו בו קודם מעמד הר סיני, מכל מקום זה היה אז. אין הוכחה שזה יתמיד לנצח. כעבור זמן יתהו על הראשונות. לכן הרמב"ם מדייק יפה ממה שנא' **וְגַם בְּךָ יַאֲמִינוּ "לְעוֹלָם"** [שמות י"ט, ט']. מעמד הר סיני הוא דבר שגם בעתיד לא יתעוררו הם, או בדור אחר, לפקפק בו. ומה שבכישוף אי אפשר לעשות זאת, ומצינו שגם החרטומים הודו שאין בכוחם לעשות כדברים האלה, מכל מקום העניינים הללו דומים קצת לכישוף, לכן הם עלולים לחשוב ולהתעקש שמשה הוא ג"כ מכשף, רק מכשף יותר גדול מהם, יותר מומחה. לכן צריך היה נס מסוג אחר לגמרי.
ברור שהרמב"ם היה גברא רבא. לאו קטיל קני באגמא. אי אפשר לדחות את דבריו בטענות כאלה.

הרמב"ם בעצמו כתב, כי ישנו הבדל בין האותות והמופתים שעשה משה רבינו, לבין האותות והמופתים אשר עשו הנביאים האחרים. הרמב"ן [חלק ב' סי' ל"ה] מביא את דברי הרמב"ם הללו, לגבי הפסוק 'לכל האותות', וז"ל, **ההפלגה למשה רבינו, הוא מה שאמר, לְפַרְעֹה וּלְכָל עֲבָדָיו וּלְכָל אַרְצוֹ** [דברים ל"ד, י"א]. כי הנסים שהוא עשה, **היו לעיני החולקים עליו והמסכימים עמו.** דהיינו, זה היה דבר כללי, גם למי שהולך איתו, וגם למי שחולק עליו. **אבל שאר הנביאים, יעשו אותם ליחידים מבני אדם. כעניין שנאמר** [מלכים ב' ח', ד'] **סַפְּרָה נָּא לִי אֵת כָּל הַגְּדֹלוֹת אֲשֶׁר עָשָׂה אֱלִישָׁע.** אומר הרמב"ם, כי הנביאים האחרים, הם לא עשו דברים לעיני כולם, אלא לעיני יחידים. א"כ, למשה רבינו יש בכל זאת דבר המיוחד יותר מכל הנביאים. לכן התורה משבחת אותו, 'לכל האותות והמופתים וגו' אשר עשה משה לעיני כל ישראל'.

לפני־כן, מביא הרמב״ן כי ישנו מדרש האומר, שהחילוק הוא אחר, **כל הנביאים כולם היו עושים נסים על ידי תפילה, כחמה ליהושע, ובן הצרפית, ועצירת גשמים לאליהו, ובן השונמית לאלישע. אבל משה, מיד היה עושה.** דהיינו, משה רבינו לא התפלל לפני כן. גם בלי תפילה, היה נעשה הנס תכף ומיד. והרמב״ן אומר, **ואין המדרש הזה ברור.**

לא מצאו, היכן הוא המדרש הזה. אבל גם אם ישנו מדרש כזה, לא ברור מהיכן יצא החילוק הזה, שמשה רבינו עשה זאת מבלי להתפלל. כאשר הוא רצה לעשות איזה מופת, הוא נעשה מאליו. לכאורה, מי אמר שהמופת היה בלי תפילה? כי ממה שהדבר לא נכתב בתורה מפורש, אינה הוכחה מוכרחת. לכן, לא נראה להרמב״ן, שזה הוא החילוק.

בקיצור, הרמב״ם אומר כי החילוק הוא, שמשה רבינו עשה את האותות והמופתים לעיני אלפים ורבבות, וגם לעיני מי שמתנגד לדעתו, כמו שנאמר ׳לעיני פרעה וגו׳, ולכן על כרחם גם הם היו מוכרחים להודות לו.

טוען על כך הרמב״ן, כי לא נראה לו שהדבר נכון. שהרי לגבי עצירת הגשמים שעשה אליהו, הוא גזר ואמר כך, **חַי יְיָ׳ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר עָמַדְתִּי לְפָנָיו, אִם יִהְיֶה הַשָּׁנִים הָאֵלֶּה טַל וּמָטָר, כִּי אִם לְפִי דְבָרִי** [מלכים א׳ י״ז, א׳]. אליהו אמר, שלא יהיה גשם שלוש שנים, והדבר התקיים. כולם ידעו, שישנה עצירת גשמים. וכי זהו דבר המצוי, שתהיה עצירת גשמים במשך שלוש שנים רצופות? אין דבר כזה. ואליהו אמר זאת, עוד מלפני שהדבר היה, ואכן זה התקיים. ודבר זה התפרסם גם לאומות העולם, שהרי אחאב חיפש את אליהו, כמו שנאמר **אִם יֶשׁ גּוֹי וּמַמְלָכָה אֲשֶׁר לֹא שָׁלַח אֲדֹנִי שָׁם לְבַקֶּשְׁךָ, וְאָמְרוּ אָיִן** וגו׳ [שם י״ח, י׳]. אחאב חיפש את אליהו בכל הממלכות, היכן הוא נמצא? שלח שליחים לכל המקומות שיכל להגיע אליהם, והוא לא נמצא. אמרו לו, הוא אינו באיזור שלנו. כולם יודעים שאליהו היה מבוקש, בגלל שישנה עצירת גשמים. אם כן, אליהו עשה נס, אשר ידעו עליו כולם, גם אומות העולם. ואח״כ מביא הרמב״ן את מה שעשה אליהו באותו מעמד שהיה עם אחאב, כאשר הוא שחט את כל נביאי הבעל, והדבר נעשה לעיני כולם. כמו־כן מביא הרמב״ן לגבי יהושע, שהעמיד את השמש לעיני כל ישראל, וראו אותם כל מלכי כנען, ורבותינו הזכירו שראו אותם מסוף העולם ועד סופו. וכן לגבי קריעת הירדן, יהושע עשה את קריעת הירדן, כפי שהיה בקריעת ים סוף. לכן, הרמב״ן אינו מסכים עם הרמב״ם, לגבי ההבדל הזה, שבין הנסים שעשה משה רבינו, לבין מה שעשו שאר הנביאים.

הריטב״א בספר הזכרון, מיישב את דברי הרמב״ם, ומצדיק את דבריו. הוא אומר, כי אכן הדברים הללו נתפרסמו, אבל בשעת מעשה, ראו זאת רק יחידים. דהיינו, נכון שאליהו נשבע לאחאב, ׳חי י״י אם יהיה השנים האלה טל ומטר׳, אבל מי ראה ושמע זאת? אחאב סיפר, כי כך אליהו אמר, אבל לא ראו זאת בשעת מעשה. וכן לגבי יהושע, ׳שמש בגבעון דום׳, אפי׳ כל ישראל לא היו שם, אלא רק אנשי המלחמה. שהרי יתר ישראל, נשארו בגלגל.

בכל אופן, לפי המהלך הזה, בודאי שהאותות והמופתים אשר עשה משה רבינו, הם היו דבר גדול, אבל לא בכך היא מעלתו וחשיבותו.

כדאי לע״ע בס׳ ברכת מועדיך לחיים מאת הגר״ח פאלאגי, חלק שני, בדרוש לחודש אדר, מִדף קנ״ג, מה שכתב בנדון דידן.

דרך אגב, ידוע המאמר, ׳ממשה ועד משה, לא קם כמשה׳. דהיינו, ממשה רבינו ועד רבינו משה בן מימון. והנה על משה רבינו נאמר, **וְלֹא יָדַע אִישׁ אֶת קְבֻרָתוֹ עַד הַיּוֹם הַזֶּה** [דברים ל״ד, ו׳]. וזאת, בכדי שלא יעשו אותו לאלוה [עיין בשיעור מוצש״ק לך לך ה׳תשע״ה].

הבאתי בס"ד בהקדמה לאגדתא לפסחא "פרי עץ חיים" [דף 18], את דברי ספר דעת חכמה ומוסר. כדאי לראות את הדברים בפנים, אולם אקרא בפניכם רק קטע קצר. הוא אומר כך, **אילו היו אומות העולם זוכים לאיש כמו הרמב"ם, היו מעריצים אותו כמו אלוה.** אדם חכם גדול כהרמב"ם, ובכל החכמות, אם הוא היה ח"ו גוי, אזי אומות העולם היו עושים אותו לאלוה. מה עשו לו היהודים? עשו מחלוקת גדולה כנגדו. היו כמה דברים, שהרמב"ם נטה בהם. בגלל שהוא עסק קצת בפילוסופיא, לכן הוא אמר כמה דברים, אשר לא מצאו חן בעיני חכמי ישראל. הוא אמר דברים, שהם נגד כל החכמים, מלפניו ומלאחריו.

כעת תשמעו דבר מעניין. הקב"ה הסתיר את מקום קבורתו של משה רבינו, כיון שאם היו יודעים היכן קברו, היו עושים אותו אלוה. היו מביאים לשם עולות זבחים, ועושים אותו אלוה. אתם יודעים מה עשו בקברו של הרמב"ם? אחרי שכתבו על הקבר שלו, 'ממשה עד משה לא קם כמשה', השונאים של הרמב"ם מחקו זאת, וכתבו על קברו, 'משומד ומין', רח"ל. יהודים עשו זאת. אותו ודאי לא עשו אלוה. הרי ישנה ביקורת על ספרי הרמב"ם, שהוא הכניס כמה דעות, אשר לא היו מקובלות. אבל כמובן, שהדבר לא היה ח"ו במתכוון, אלא שזאת היתה טעות. הגר"א ביורה־דעה אומר, כי 'הפילוסופיא הטתו ברוב לקחה'. לכן הוא אמר כמה דברים, אשר לא היו מקובלים בעם ישראל, לא לפניו ולא לאחריו. אבל החיבור שלו בהלכה, וכן הספרים האחרים, אפי' מקובלים רבים אומרים, כי הספר מורה נבוכים, זהו ספר חשוב, אשר אפשר ללמוד ממנו הרבה דברים. אלא מאי, ישנם דברים, שהם טעיות, ואיננו מקבלים אותם. גם שלמה המלך, טעה בכמה דברים, והוא לא נפסל בגלל כך. אז לוקחים את הסולת, ועוזבים את הפסולת. לא מזלזלים. כי הדבר לא היה מתוך רשעות ח"ו, אלא מתוך כל מיני סיבות והסברים שישנם. ולא כאן המקום והזמן להאריך.

יוצא כך, אמרנו **שני תירוצים,** למה אנחנו משנים את הניגון בפסוק 'לכל האותות והמופתים'. או בכדי להגיד, כי האותות והמופתים, הם לא הדבר המשמעותי. או אדרבה, בכדי להגיד, שהפסוק הזה אינו קשור לפסוק הקודם.

התירוץ השני הוא דלא כהרמב"ם, כי לדעת הרמב"ם הפסוקים לכל האותות וגו' ולכל היד החזקה וגו', הם קשורים לפסוק ולא קם נביא וגו'.

מי כתב את הפסוקים "ויעל משה" שבתורה, ולפי זה תירוץ נוסף לקושיא דלעיל.

ברצוני לומר תירוץ שלישי, על השאלה הזאת. ואח"כ נאמר תירוץ נוסף, תירוץ רביעי, בעז"ה. חשוב לי שהדברים יהיו מושלמים, כיון שהדברים הללו עדיין לא נכתבו.

הגמ' אומרת [בבא בתרא דף ט"ו ע"א] כך, **אמר מר, יהושע כתב ספרו, ושמונה פסוקים שבתורה. תניא כמאן דאמר, שמונה פסוקים שבתורה, יהושע כתבן. דתניא, 'וימת שם משה עבד ה'. אפשר משה מת, וכתב 'וימת שם משה'?** איך הוא יכול לכתוב, 'וימת שם משה', אם הוא כבר מת? הרי הקב"ה הכתיב למשה רבינו את התורה, כאדם המקריא לחבירו. הקב"ה אמר לו, תכתוב 'בראשית', והוא כותב 'בראשית'. תכתוב 'ברא', והוא כותב 'ברא'. 'והארץ היתה תהו', תכתוב כך, חסר וא"ו. וכן בשאר מקומות, זה חסר וזה מלא, וכאן ישנו ריוח פרשה וכו'. כאן תעשה תגין, וכאן פ"א לפוף וכו'. הקב"ה אומר לו את כל התורה, אות באות ומִלה במלה, וכיצד לקרוא את המלה, וכיצד לכתוב. עם כל דקדוקיה.

אבל כל זה, היה בחייו. אולם אם הוא כבר מת, כיצד אפשר לכתוב, 'וימת שם משה'? **אלא, עד כאן כתב משה, מכאן ואילך כתב יהושע, דברי רבי יהודה.** דהיינו, את שמונת הפסוקים הללו, כתבם יהושע. כך אומר רבי יהודה.

ואמרי לה, ר' נחמיה. אמר לו רבי שמעון, אפשר ס"ת חסר אות אחת, וכתיב 'לקוח את ספר התורה הזה' [דברים ל"א, כ"ו]? לא יכול להיות, שמשה רבינו לא כתב את כל התורה בשלימותה. שהרי כתוב, 'ספר התורה', א"כ צריך להיות ספר תורה שלם. **אלא, עד כאן הקב"ה אומר, ומשה אומר וכותב. מכאן ואילך, הקב"ה אומר, ומשה כותב בְּדָמָע.**

ישנם הרבה פירושים, כיצד להסביר זאת. בפשטות, 'בדמע' היינו, בדמעות. ישנם המפרשים, כי הכוונה היא, שאת הפסוקים הללו הוא לא היה אומר וכותב, אלא רק כותב. דהיינו, מרוב צערו, הוא לא חזר על המלים. לגבי כל התורה כולה, משה רבינו היה אומר וכותב, כמו כל מי שכותב ס"ת, לפני שהוא כותב, הוא אומר את המלה ואח"כ כותב אותה. אבל את הפסוקים הללו, משה רבינו לא אמרם מקודם, אלא כתב זאת בדמע. וישנם המפרשים, כי הכוונה היא, שהוא כתב זאת ע"י הדמעות, ולא בדיו, ולאחר מכן יהושע העתיק זאת.

וישנו פירוש מפורסם בשם הגר"א, כי הכוונה היא, שהוא כתב את האותיות כשהן מעורבבות. זהו מלשון הפסוק **מְלֵאָתְךָ וְדִמְעָךְ לֹא תְאַחֵר** [שמות כ"ב, כ"ח], וכמו לשון 'מדומע' בדברי חז"ל. דהיינו, משה רבינו לא כתב את המלים, בצורה שאפשר לקרותן כך, 'וימת שם משה', אלא שהוא כתב זאת בחילוק אותיות אחר, כפי התורה של־מלאכים, או לפי הצירופים. הדבר אינו מדבר אלינו כבני אדם, 'וימת שם משה', אלא ע"י רמזים וסודות וצירופים אחרים. למשל, המלה הראשונה יכולה להיות 'וימ', הוא נעצר כאן, והמלה השניה היא 'תשם'. וישנם גם עניינים אחרים, שאינם לפי המשמעות. כי ח"ו, אי אפשר שהוא יכתוב שקר, שהוא עדיין בחייו, ויכתוב 'וימת'. אבל בכל אופן, משה רבינו כתב את המלים הללו כפשוטם שמדובר על מיתתו.

אולם מובא ברבינו בחיי כך, כתב החכם רבי אברהם ז"ל, לפי דעתי, כי מזה הפסוק ואילך, כתב יהושע. כי אחר שהלך משה, לא ירד, ובדרך נבואה כתב אותו. רבי אברהם אבן עזרא אומר, כי מהפסוק 'ויעל משה', לא משה רבינו כתב זאת. כיון שאחרי שהוא עלה להר נבו, הוא כבר לא ירד, אלא מיד 'ויקבור אותו בגיא'. א"כ, לא היתה לו את האפשרות, לכתוב זאת אחרי כן. לפי שיטה אחת בגמ', המדובר הוא על שמונה פסוקים, אשר כתבם יהושע, וכמו שהקדמנו. אולם האבן עזרא אומר, כי נראה לו, שאפילו מהפסוק 'ויעל משה' והלאה, כתבם יהושע. יוצא שזה י"ב פסוקים.

אומר על כך רבינו בחיי, **הוצרך לפרש כן, לפי שקשה בעיניו, שיכתוב משה מיתתו וקבורתו, ואינו אמת.** אולם רבינו בחיי, אינו מסכים לכך. הוא אומר, **ואין פירושו נכון. אבל הנכון להאמין, והקבלה האמתית שיש לנו, כי משה כתב התורה כולה, מ'בראשית' עד 'לעיני כל ישראל', הכל מפי הגבורה.** האמונה האמיתית היא, כי אין אות אחת בתורה, כולל סוף התורה, כולל 'ויעל משה', כולל 'וימת שם', עד 'לעיני כל ישראל', הכל מפי הגבורה, ונכתב ע"י משה רבינו.

והנה, משה כמעתיק מספר קדמון, מתחלה ועד סוף, אות באות. וזו היא דעת רבי מאיר, לפי הספרים שלפנינו בגמ' צ"ל רבי שמעון, **שאמר** [ב"ב שם], **אפשר ספר תורה חסר אות אחת, ומשה אומר** [דברים ל"א] **'לקוח את ספר התורה הזה'? אלא, הקב"ה אומר, ומשה כותב בדמע.**

ונראה לי, שאין לתמוה אם יכתוב משה 'וימת שם משה עבד י"י', 'ויקבור אותו בגי', והוא בחיים. מה אתה שואל, איך משה רבינו כתב 'וימת שם משה'? הדבר אינו מפריע. **כי היה כותב, מה שעתיד להיות.** וכי הוא לא יכול

לכתוב את העתידות? **וכן למעלה בדברי השירה** [דברים ל״ב, י״ט] **וַיַּרְא יְיָ וַיִּנְאָץ מִכַּעַס בָּנָיו וּבְנֹתָיו, שהודיע בזה מה שעתיד להיות בבית ראשון.** הרי שירת האזינו, מדברת על כל תולדות עם ישראל, עד סוף כל הדורות. כל הגליות שיהיו, עד ימות המשיח, עליהם נאמר ׳הרנינו גויים עמו כי דם עבדיו יקום׳. הדבר נכתב כלפי העתיד, הקב״ה אמר למשה רבינו לכתוב כך, וכך הוא כתב. **וכן בשאר העניינים, בפסוקי העתידות, שמדבר בהם בלשון עבר. שכל הנביאים, נוהגין המנהג הזה בדבריהם, לדבר עבר במקום עתיד.** אפילו שהוא מדבר בצורה כזאת, שכביכול הדבר כבר קרה, כגון ׳וירא י״י וינאץ׳, אבל כך היא דרך הנביאים, שהם אומרים דברים לעתיד, הם מבשרים דברים, ואומרים זאת בלשון עבר, כביכול הדבר כבר היה, וזאת בכדי להראות כי בודאי שהדבר יהיה.

גם מהר״ח אבן עטאר בפירושו אור החיים, דחה את דברי האבן עזרא, והוא כותב על הפסוק ׳ולא ידע איש את קבורתו עד היום הזה׳, **הם דברי ה׳, שהיה אומר, ומשה כותב. וכמו כן מאמרים הקודמים לזה, ׳וימת שם משה׳, ׳ויקבור אותו׳. וראיתי להראב״ע שכתב, שיהושע כתב כן. ואין ראוי לכתוב כדברים האלה בפשטי הכתובים, שמשה לא השלים הספר תורה כשמסרו ללוים.** כאב לו, כיצד חכם גדול מחכמי ישראל, כותב דבר כזה שאינו ראוי. **שבאזני שמעתי מבני עמנו, מסתבכים בדבר זה, ומסתעפים מזה כפירה בתורה. וזו היא טענת האפקורוסים, שמבני ישראל תיקנו המכתב.** הם אומרים, כי ח״ו עם ישראל שינה בתורה כמה דברים. א״כ האבן עזרא כבר נותן פתח לרשעים, לומר כי הנה ישנו כאן דבר בתורה, שלא כתבו משה רבינו, אלא מישהו אחר. **ונמצא בה מה שלא היה, ולא היה מה שהיה. אם אתה ח״ו נותן פירצה,** ע״י פירוש כזה, אזי ח״ו זהו בבחינת ׳שדי תכלא בכולה׳. הדבר נותן ח״ו פגם כללי. **וישתקע הדברים ודומיהם, הסבי ענייך מנגדם. צריך לשקע את הדברים האלה, ולמחוק אותם. והעיקר, שכל הספר תורה, כתבו משה. וכאמרם, השלימו בדמע.**

אף הרמב״ם באיגרת תימן, לפני הדברים שהבאנו מקודם, כותב כך בפשיטות. הרמב״ם כותב זאת באיגרת תימן, בכדי לחזק את עניין האמונה בתורה, כיון שהיו אז אנשים רבים אשר יצאו והשתבשו דעותיהם. כותב הרמב״ם כך, **אחינו כל ישראל הנפוצים בקצוות הארץ. חייבים אתם לחזק קצתכם לקצתכם, ולאמץ ולזרז הגדולים לקטנים, והיחידים להמון, ותחברו אומתכם על דבר אמת, שלא ישתנה ולא יופר, ולהרים קולכם באמונה, שלא תיפול לעולם ולא תישחת. והוא להודיע לרבים, שהקב״ה הוא אחד, ולא כשאר האחדים. ולהודיע, שמשה הוא נביאו ומדבר עמו, והוא אדון כל הנביאים והוא שלם מכולם, והוא המשיג מהקב״ה מה שלא השיג אחד מכל הנביאים לא לפניו ולא לאחריו. ושספר תורה זה כולו, מ׳בראשית׳ עד ׳לעיני כל ישראל׳, הוא דיבור מאת הבורא יתברך למשה רבינו.** הנה הוא מדגיש זאת, עד ׳לעיני כל ישראל׳. רואים כי גם הוא נקט כך בפשיטות, שאת כל התורה, עד סופה, עד ׳לעיני כל ישראל׳, כתב משה רבינו ולא יהושע. **שנאמר** [במדבר י״ב, ח׳] **פֶּה אֶל פֶּה אֲדַבֶּר בּוֹ. ושאין להפר, ולא לשנות, ולא להוסיף ולא לגרוע לעולם. ושלא תבוא מאת ה׳ תורה זולתה, ולא ציווי ולא אזהרה.**

ובהמשך כותב הרמב״ם, **וראוי לכם אַחֵינו, שתְּגַדלו בניהם על המעמד ההוא הגדול. ותספרו בתוך קהל ועדה גדולתו והדרו, שהוא עמוד שהאמונה סובבת עליו, והטענה המביאה לידי אמת. וְגַדְּלוּ המעמד ההוא על כל גדולה, כמו שגידלו הקב״ה, שנאמר** [דברים ד׳, ל״ב] **כִּי שְׁאַל נָא לְיָמִים רִאשֹׁנִים אֲשֶׁר הָיוּ לְפָנֶיךָ** וגו׳. הרמב״ם אומר, כי צריך לבסס את האמונה בלב הילדים, בלב הצעירים, בלב הדור החדש, על עניין מעמד הר סיני, להראות כמה הדבר חשוב ומשובח.

חושבני כי בזמנינו, לפי מצב דורנו, אפשר לעשות זאת עם ציורים מרהיבים, להמחיש ולתאר את גודל המעמד, בכדי לחזק זאת. הדבר חשוב מאד. דרך אגב, ישנו ספר מיוחד, הנקרא בשם 'מעמד הר סיני', הוא מברר שם את כל הפרטים, על פי יסודות נאמנים, בכדי לדעת כיצד היה הדבר, באופן המושלם. אשריו שאסף וסידר.

לפי כל ההקדמות הללו, חושבני כי אנחנו נבין, מדוע אבותינו עשו את השינוי בפסוק 'לכל האותות והמופתים'. מי ששם לב, הניגון של פסוקי 'ויעל משה', הוא כמו שירת הים ועשרת הדברות. הניגון הזה, הוא קצת דומה לניגון הקריאה בנביא, דומה קצת לקריאת ההפטרה. מי שאינו בקי, מתבלבל ביניהם. הוא עושה את ניגון שירת הים, כאילו זה הפטרה, כיון שישנה קרבה ביניהם. א"כ, מי שישמע את הניגון הזה בקריאת הפסוק 'ויעל משה מערבות מואב', הוא ישאל, למה אתם עושים את הניגון כמו בנביא? אה, כנראה יהושע הוא שכתב את הפסוקים הללו, לכן אתם קוראים זאת כמו נביא. מצד שני, וזאת האמת, כיון שאנחנו רוצים להראות את חשיבות העניין, אנו קוראים זאת בניגון המיוחד. לכן, לקראת הסוף, בשני הפסוקים האחרונים, אנחנו חוזרים לקרוא בניגון התורה הרגיל, בכדי להוציא מליבם, שלא תהיה טעות. שלא תחשוב כי אנו קוראים כך, כיון שזה כמו נביאים. אלא, זאת התורה הרגילה. והראיה לכך, שחזרנו בסוף לניגון הרגיל.

אמנם היה ראוי לעשות כך בשלושה פסוקים, כיון שזהו שיעור פרשה, אבל כיון שבפסוק השלישי לפני הסוף, אנחנו עוד מדברים על משה רבינו, 'ולא קם עוד נביא בישראל', א"כ לכבודו של־משה רבינו, לא יכולנו להפסיק את הניגון המיוחד שם. אבל בפסוק 'לכל האותות', זהו כבר קצת עניין חדש. בכל אופן, איך שנפרש זאת, קדמונינו ראו צורך להחזיר בסוף את הניגון הרגיל, בכדי שתדע שזה חלק מן התורה, שכולה נכתבה על ידי משה רבינו, וכפי שאמרנו זאת היא הדעה המקובלת כמעט על כל חכמי ישראל. אמנם לא על כולם, כגון בעל אור האפילה, ראיתי כי הלך לפי הדעה השנייה, שיהושע כתב זאת. א"כ, הדבר בא לאפוקי מהדעה הזאת. למרות שבעצם, גם בגמ' ישנה דעה כזאת, זאת אינה כפירה ח"ו, יש בכך מחלוקת תנאים.

אבל לכאורה, למה רבינו בחיי אומר, כי זאת היא האמונה האמיתית, הרי זאת מחלוקת תנאים? אלא כנראה, בגלל שבגמ' זאת דעת רבי שמעון, אשר דחה את דעת רבי יהודה ואמר, **אפשר ס"ת חסר אות אחת, וכתיב 'לקוח את ספר התורה הזה'** [דברים ל"א, כ"ו]? משמע, כי כך היא המסקנא, כיון שלא מצאנו תשובה על הקושיא הזאת. הגמ' לא דנה, כיצד רבי יהודה יתרץ זאת. בכל אופן, כנראה הם הבינו, כי כך מסקנת הגמ', ולכן הם קבעו, כי זאת הדעה אשר צריך לקבלה. למרות שבגמ' לא כתוב במפורש, כמו מי ההלכה, האם כר"ש או כר"י, אבל לפי סידור הדברים נראה, כי כך היא המסקנא, כדעת רבי שמעון. [ועוד נשוב בל"נ ובס"ד לבסס זאת, בשיעור מוצש"ק וישב]. זהו **התירוץ השלישי.**

דברי ספר הזוהר הקדוש בעניין נבואת משה רבינו, וביאור העניין שלא היה נביא כמותו גם באומות העולם כגון בלעם הרשע, ולפי זה תירוץ נוסף לקושיא דלעיל.

תירוץ רביעי לענ"ד בס"ד, על פי דברי ספר הזוהר הקדוש [פרשת שמות דף כ"א], כתוב שם כך, **תניא אמר רבי יהודה, מאתר דאתגזר משה, לא אתגזר בר נש אחרא.** דהיינו, המקום שממנו נחצבה נשמת משה רבינו, זהו מקום כ"כ גבוה, שנשמתו של אף אדם אחר לא נחצבה משם. זהו שורש גבוה מאד מאד.

אמר רבי יוחנן, בעשרה דרגין אשתכלל, דכתיב [במדבר י"ב, ז'] **בְּכָל בֵּיתִי נֶאֱמָן הוּא, ולא**

נאמן ביתי. למה כתוב 'בכל ביתי'? מה הפירוש 'בכל'? הדבר מראה, כי משה רבינו ע"ה, היה מושלם בכל עשרת הספירות. 'בכל ביתי', היינו בכולם, ולא רק בחלק מהם. **זכאה חולקיה דבר נש, דמריה אסהיד כדין עלוי.**

בא רב דימי, ושואל שאלה, **אמר רב דימי, והא כתיב** [דברים ל"ד, י'] **ולא קם נביא עוד בישראל כמשה, ואמר רבי יהושע בן לוי, בישראל לא קם, אבל באומות העולם קם, ומנו בלעם.** ישנו מאמר כזה, גם בספרי. דהיינו, 'ולא קם נביא עוד בישראל, כמשה', לא כתוב 'ולא קם נביא עוד כמשה', אלא 'בישראל כמשה'. משמע, כי רק בישראל לא קם כמותו, אבל באומות העולם, אכן קם כמותו. א"כ, כיצד אתה אומר לי, כי מדרגת משה רבינו, היא גבוהה מאד. הכי גבוהה בעולם. הרי הנה בלעם, הוא קם כמותו, באומות העולם. כך הוא שואל את רבי יהודה, לפי דבריך, תתרץ לי זאת. שמע רבי יהודה את הקושיא, **אמר ליה, ודאי שפיר קאמרת.** לא ידע מה לענות לו, אתה אכן שואל שאלה טובה. **אשתיק.**

כד אתא רבי שמעון בר יוחאי, אתו שאילו קמיה האיי מלה. תשמעו דבר הפלא ופלא. רשב"י שומע את השאלה ועונה להם, **פתח ואמר, קוטיפא דקרנטי אתערבא באפרסמונא טבא חס ושלום.** מה אתם משווים, את שמן אפרסמון, ביחד עם זפת. אתם משווים את משה רבינו, עם בלעם הרשע? אתם מערבבים כאן דברים, שהם בלי קשר. **אלא ודאי כך הוא, באומות העולם קם, ומנו בלעם. משה עובדוי לעילא, ובלעם לתתא. משה אשתמש בכתרא קדישא דמלכא עילאה לעילא, ובלעם אשתמש בכתרין תתאין דלא קדישין לתתא.** בין משה רבינו לבין בלעם, ישנה השוואה מסויימת, אבל בכל זאת ההבדל ביניהם גדול ועצום. משה רבינו השתמש בעשרה כתרים הקדושים, עשר ספירות הקדושות, ובלעם השתמש בעשר כתרים הטמאים. רק על זאת היא ההשוואה. אבל זה לא, שבלעם היה בדרגתו של משה רבינו. הוא רחוק ממנו, כרחוק מזרח ממערב. אלא שמבחינת ההשתמשות, משה רבינו היה בשיא הקדושה, ובלעם היה בשיא הטומאה. אבל לא שח"ו, הם אותו הדבר. כך היא פשטות הדברים.

אולם ראיתי, כי בספר אור יקר, לרבינו משה קורדובירו, זהו ביאור נרחב על ספר הזוהר הקדוש, והוא מעמיק ומרחיב כדרכו בקודש. הוא מבאר [כרך שביעי פרשת שמות דף ק"ט] **את** העניין כדלקמן. הרי כל ספירה, מיוחסת למישהו אחר. אברהם אבינו, מדת חסד. יצחק, מדת גבורה. יעקב, מדת תפארת וכו'.

אומר הרמ"ק כך, **כל הנשמות כלולות מעשר, אבל אינם מראים עשר בעצמם. משה הראה בעצמו עשר משוכללות בו. כל אחד, יש לו רק בחינה אחת. אברהם, חסד. יצחק, גבורה וכו'. משה רבינו הראה בעצמו עשר משוכללות. משה רבינו, 'בכל ביתי נאמן הוא'. הנביאים לא היו צופים אלא כל אחד מבחינת נשמתו, כל אחד מדמה אותו לפי המראה שראה בה. יש מצד החסד, אז הוא רואה אותו חסיד. יש שרואה את הקב"ה בגבורה, אז הוא רואה את הקב"ה גיבור. וכן שאר המדות. אמנם משה רבינו ע"ה, מפני שהיתה נשמתו כלולה מעשר, היה צופה בכל המראות, ורואה את כולם, חסיד, גיבור, מפואר, זקן. לכן, 'בכל ביתי נאמן הוא'.**

לכך משה רבינו ראה את ה' פעם בלבת אש, פעם במים, בים, פעם בעב הענן, פעם מבין שני הכרובים. כל המראות היה צופה בהם. לכן אמר לעיל, 'שעת מנחה', שהוא צפה בכל השעות ובכל המראות.

כוונת הרמ"ק בזה היא לְמה שכתוב לפני כן בספר הזוהר הק', לגבי הפסוק **וַיֵּרָא מַלְאַךְ יְיָ אֵלָיו בְּלַבַּת אֵשׁ מִתּוֹךְ הַסְּנֶה** [שמות ג', ב'], **כי היתה זאת שעת המנחה. אז** מִדת הדין שולטת, וזאת היא מדת הגבורה. דהיינו, מחצות היום, מאימתי שנוטה השמש לרדת, כבר שולטים אז

הדינים. מבאר הרמ"ק, למה הדבר היה בשעת המנחה? אלא, **כי משה רבינו היה צופה בכל השעות ובכל המראות. היתה שעת מנחה, הוא צפה באותה מראה.**

לכן הוא אמר 'עמדו ואשמעה'. כי שאר נביאים, לא היו צופים עד שיתגלגל הזמן ויגיע שעה הגונה, מבחינת נשמתו הראויה לצפות בנבואה. אבל משה רבינו כל השעות וכל הבחינות אחת הן לפניו. כל שעה מתאימה לו, הוא יכול לקבל נבואה בכל זמן ובכל עת, אין אצלו הגבלות. כמו שנאמר, **עִמְדוּ וְאֶשְׁמְעָה מַה יְצַוֶּה יְיָ לָכֶם** [במדבר ט', ח']. הוא מיד נענה. "מרים טלפון", יש לו קו פתוח.

אח"כ מסביר הרמ"ק את דברי הזוה"ק שאמר, כיצד אתם משווים את שמן אפרסמון לגרף של־רעי, מבאר הרמ"ק כך, וכי ח"ו אתם חושבים שבלעם היה צופה בקדושה? **הכוונה, כמו שנבואת משה רבינו ע"ה כולל כל מציאות הנבואה, ולא יימצא נביא קדוש שלא יהיה תלמידו, והוא גובר עליו וכולל אותו, מן הטעם הזה נזכר שהיתה נבואתו כוללת כל מיני נבואה וגוברת.** דהיינו, כל הנביאים, הם פחות ממשה רבינו, כיון שהוא כולל את כל הדברים, וכולם הם בעצם תלמידיו.

ובלעם הרשע, הוא לאידך גיסא, הוא כולל את כל מדרגות הטומאה, **לא יימצא קוסם בעולם, שלא יהיה קסם בלעם כוללו.** כל הקוסמים והמכשפים והמנחשים כולם, בעצם הוא הראש שלהם.

ממשיך ואומר רבי שמעון בספר הזוה"ק [שם] כך, **ובההוא גוונא ממש כתיב** [יהושע י"ג, כ"ב], **ואת בלעם בן בעור הקוסם הרגו בני ישראל בחרב. ואי סלקא דעתך יתיר, זיל שאיל לַאֲתָנֵיהּ.** רשב"י זיע"א, התלוצץ כאן על בלעם. הוא אמר, אם אתה רוצה לדעת יותר ממה שהסברתי, לֵך ותשאל את האתון של־בלעם, והיא תספר לך באיזה מדרגות גרועות הוא היה. **אם אתם רוצים לדעת, מי היה בלעם, תשאלו את האתון ותבינו שהוא היה בתכלית הטומאה והטינופת.**

רבי יוסי, התפעל כל כך מהתשובה הזאת, **אתא רבי יוסי ונשק ידוי, אמר הא חמידא (נ"א חמרא) דלבאי, נפק לבר** וכו'. הדברים האלה כל כך חמודים, הוצאת לי כל שגיאה מן הלב, שח"ו לא אבין זאת בצורה שאיננה נכונה. מה שהייתי חומד לדעת, יצא עתה החוצה, והתגלה לי הסוד הזה.

לפי זה, נראה כי מתורצת הקושיא ששאלנו. דהיינו, אם נספור מהפסוק 'ויעל משה', ועד הפסוק 'ולא קם נביא עוד בישראל כמשה', נמצא כי ישנם עשרה פסוקים. והפרשה כולה, היא שנים עשר פסוקים. הדבר בא להראות, כי אנחנו מנגנים את הפרשה הזאת, לשבחו של־משה רבינו נותן התורה, ביום שמחת תורה, אולם אנחנו מנגנים רק את עשרת הפסוקים, בכדי להראות שמשה רבינו היה כלול בכל עשר מדרגות הקדושה. לכן, עצרו כאן, ולא המשיכו לנגן גם את שני הפסוקים האחרונים. הדבר בא לרמוז, את העניין של־עשר, שישנו כאן עשר במדוייק, ואי אפשר להוסיף או לגרוע מכך.

השלמה בעניין ההיתר לנסות את ה' במצות מעשר כספים, ותשובה לשאלה מדוע הרמב"ם לא כתב במפורש שאסור לנסות את ה' על כל מצוה אחרת.

הבאנו [בשיעור מוצש"ק וירא ה'תשע"ה] את דברי הרמב"ם בסוף הלכות יסודי התורה, לגבי הפסוק **לֹא תְנַסּוּ אֶת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם כַּאֲשֶׁר נִסִּיתֶם בַּמַּסָּה** [דברים ו', ט"ז]. הרמב"ם אומר, כי כפי שאסור היה לנסות את משה רבינו, כפי שהם ביקשו מים במדבר, כביכול ח"ו בכדי לראות, על דרך מה שנאמר **הֲיוּכַל אֵל לַעֲרֹךְ שֻׁלְחָן בַּמִּדְבָּר** [תהלים ע"ח, כ']. האם הוא יכול לתת לנו כאן מים. אולם היה אסור לנסות אותו, כפי שנאמר **מַה תְּרִיבוּן עִמָּדִי, מַה תְּנַסּוּן אֶת יְיָ** [שמות י"ז, ב'].

תירוץ לסתירה בדברי מהרי"ץ בעניין ברכת כהנים אשר מתקיימת ללא שום תנאים, כמו בעניין מעשר.

רבינו הרמב"ם, לא מביא להלכה במפורש את עניין הנסיון, שאסור לנסות את ה', בכל המצוות האחרות שבתורה. לכאורה, כביכול חסר קצת בדברי הרמב"ם. משמעות דברי הרמב"ם היא, כי אסור אך ורק לנסות את הנביא. אולם היכן כתוב ברמב"ם, שאסור לנסות את ה' במצוות האחרות? אמרנו אז, כי גם לגבי מצות מעשר, שבה מותר לנסות את ה', כדברי הגמ' במס' תענית, הרמב"ם איננו מביא זאת. וגם איננו מביא, את האיסור לנסות את ה', בכל המצוות האחרות שבתורה. אין לי תשובה ברורה, על השאלה הזאת. אולי נאמר שזה ק"ו, אך הטעם שכתב החינוך וכבר הבאנוהו, לא שייך כאן. הדבר צ"ע.

אבל מה שאכן ברור, כי גם הרמב"ם סובר זאת, כיון שבספר המצות [במצות לא תעשה ס"ד], כותב זאת הרמב"ם במפורש. דהיינו, למרות שהרמב"ם לא כתב בהדיא, שאסור לנסות את ה' על איזו מצוה, האם הוא יתן על כך שכר, אבל עכ"פ הדבר ברור, כי גם הרמב"ם סובר כך.

כותב שם הרמב"ם כך, **הזהירנו שלא לנסות ייעודין וייחולין שייעדו אותנו בהם נביאנו, על צד הספק שנספק בהם, אחר שנדע אמתת נבואת הנביא שיספר בהם. והוא אמרו יתעלה, לא תנסו את י"י אלהיכם.** הרמב"ם כותב כאן, קצת בלשון כוללת. כי בעצם יוצא, שכל המצוות הם על ידי הנביאים. א"כ, כאשר הרמב"ם אומר, שלא לנסות את הנביא, הדבר בעצם נכלל בעניין זה.

אולי לגבי הראיה הזאת, מישהו עוד יכול להתווכח על כך. אבל במניין המצות, שהוא כתב לפני המשנה תורה, הוא חזר שוב הפעם וכתב את מניין המצוות בקיצור, וכאן הדבר כתוב בצורה הברורה ביותר, **שלא לנסות את דבר ה'.**

ישנו דבר הדומה לכך, כפי שאמרנו לגבי מצות מעשר, ומעשר כספים, על פי הגמ' במסכת תענית, שזהו הדבר היחידי שבו מותר לנסות את הקב"ה, ושהדבר מביא לאדם את העושר, יש לנו גם לגבי ברכת כהנים, כפי שמביא מהרי"ץ בעץ חיים [ח"א דף נ"ג ע"ב]. הדבר ממש הפלא ופלא.

מהרי"ץ זיע"א כותב שם כך, **סוד ברכת כהנים. דע, כי ברוב רחמי ה' יתברך על ישראל, ציוה לכהנים המקודשים לברכם, לפי שאולי אין ישראל ראויים לאותה ברכה מצד החטא, ובעלי הדין מקטרגים עליהם.** כנראה ברצונו להסביר, מדוע צריך היה לתת לכהנים, שהם יברכו אותנו? לכאורה, שהקב"ה בעצמו יברך אותנו. למה הדבר נעשה, באמצעות הכהנים? אלא התשובה, כי אולי ח"ו יהיה על כך קיטרוג. **לפיכך, מסר מפתחות הברכות ביד כהניו, לפתוח שערי עולם הרחמים, ויהיו כל העולמים בשמחה ובששון וחסד, ולא ימצא שום מקטרג** וכו'.

ובהמשך כותב מהרי"ץ כך, **ומה הוא 'יאר י"י', ומהו 'ויחנך'? כלומר, בשעה שיופיעו פני הרחמים הגדולים מכ"ע** [ר"ת מכתר עליון], **שהם הפנים המאירים לכל הספירות, באותה שעה יגמור חפצך וימלא רצונך מכל צד. ואם יצא מן הדין, שאין אתה ראוי לרחמים, יתן לך מתנת חנם, שזהו דרך הרחמים העליונים.**

כעת תשמעו מלים חשובות מאד, **וברכה זו, גדול כוחה מאד, והיא קבועה וקיימת לישראל לעולם, ואינה על תנאי כשאר הייעודים ושאר הברכות שהם על תנאי.**

ברכת כהנים, מתקיימת ללא כל תנאים. לגבי כל הברכות הכתובות בתורה, ישנם על כך תנאים, כגון שנאמר **אִם בְּחֻקֹּתַי תֵּלֵכוּ, וְאֶת**

מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם. וְנָתַתִּי גִּשְׁמֵיכֶם בְּעִתָּם וגו׳ [ויקרא כ״ו, ג׳–ד׳]. וכן הפסוק, **וְהָיָה אִם שָׁמֹעַ תִּשְׁמְעוּ אֶל מִצְוֹתַי** וגו׳, **וְנָתַתִּי מְטַר אַרְצְכֶם בְּעִתּוֹ** וגו׳ [דברים י״א, י״ב–י״ג]. ואם לא תשמעו, יהיה כך וכך. אולם לגבי ברכת כהנים, לא כתוב שום תנאי, אלא כתוב כך, **כֹּה תְבָרְכוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמוֹר לָהֶם. יְבָרֶכְךָ** וגו׳, **יָאֵר** וגו׳, **יִשָּׂא** וגו׳, **וְשָׂמוּ אֶת שְׁמִי עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַאֲנִי אֲבָרֲכֵם** [במדבר ו׳, כ״ג–כ״ז]. לא כתוב ׳אם׳ ׳ואם׳, אלא הברכה מתקיימת בלי שום תנאים. כיון שהברכה הזאת, גדול כוחה מאד, והיא קבועה וקיימת בלי שום תנאי. את הדבר הזה, מביא מהרי״ץ בשם ספר המוסר, כנראה שמחברו הוא הר״ר יהודה כ׳לאץ, אולם יש לכך מקור כבר בקדמונים. כותב זאת, רבינו יהודה החסיד, וכן בעל ספר הרוקח.

ישנו ספר הנקרא בשם ׳סודי חומש ושאר׳, הוא כותב חידוש נפלא [בדף מ״ח] כך, **׳אם בחקותי׳ עד ׳קוממיות׳, כל אלפא ביתא, חוץ מסמ״ך. לומר, כל הברכות על תנאי, חוץ מברכת כהנים, שבו ס׳ אותיות.** דהיינו, אם תסתכל בפרשת בחקותי, מהמלים ׳אם בחקותי תלכו׳, עד לפני התוכחה, עד המלה ׳קוממיות׳, ישנם במלים הללו, את כל כ״ב האותיות שבתורה, חוץ מאות אחת, שהיא האות סמ״ך. והסיבה היא, כיון שבברכת כהנים, ישנן ששים אותיות, א״כ ברצונו לומר לך, כי ששים האותיות של־ברכת כהנים, אינם קשורות לפרשת בחקותי. כיון שהיא בלי ׳אם׳, אין בכך שום תנאים. כך כתוב במפורש, ׳כל הברכות וכו׳, חוץ מברכת כהנים׳.

כותב כך גם בעל ספר הרוקח [על התורה פר׳ בחקותי עמ׳ ש׳, ומובא בס׳ סודי חומש ושאר עמ׳ ק״ג הערה 65], **תשמעו דבר מעניין מאד, מן ׳אם בחוקותי׳ עד ׳קוממיות׳, כל א״ב, חוץ מסמ״ך. כי כל הברכות ניתנו על תנאי אם יקיימו המצוות, חוץ מששים אותיות שבברכת כהנים, שבין כך ובין כך ׳י״י יברך את עמו בשלום׳.**

ובסידור הרוקח [סוף עמוד שס״ג] הוא כותב כך, **הכהנים מהפכין פניהם שבע פעמים לכאן ולכאן, מי ששונא שש ושבע תועבות נפשו, יתברך בהם.** הרי בברכת כהנים, הכהנים מהפכים את פניהם ימינה ושמאלה, שש ושבע פעמים. במלה ׳יברכך׳, ובמלה ׳וישמרך׳, אלו שתים. אח״כ במלה ׳אליך׳, ובמלה ׳ויחונך׳, הם שוב מהפכים את פניהם לכאן ולכאן, זאת הפעם השלישית והרביעית. אח״כ במלה ׳אליך׳, זאת הפעם החמישית. ובמלה ׳וישם׳, זאת הפעם הששית. ובמלה ׳שלום׳, עושים כך עוד הפעם. א״כ, ישנם שש ושבע פעמים, שבהם הכהנים מהפכים את פניהם לכאן ולכאן. אומר הרוקח, מדוע מה מהפכים את פניהם לכאן ולכאן, שש ושבע פעמים? התשובה, שהדבר כנגד **שֵׁשׁ הֵנָּה שָׂנֵא יְיָ, וְשֶׁבַע תּוֹעֲבַת נַפְשׁוֹ** [משלי ו׳, ט״ז]. אם כן, הברכות האלה מתקיימות, במי שנזהר בשש ושבע הדברים הללו. תשימו בינתיים את הדבר הזה בסוגריים, כי נחזור לכך בהמשך בעז״ה [לקמן ד״ה אולם].

גם בתשובות הראבי״ה, כותב [בדרשה לברכת כהנים עמ׳ רס״ג] כך וז״ל, **סיים ב׳ואני אברכם׳, שאֵלו הברכות, לא ניתנו על תנאי. בפרשת ׳אם בחקותי׳ עד ׳קוממיות׳ אז יהיו הברכות, ואם לא תשמעו לא יהיו. אבל ששים אותיות של־ברכת כהנים, בלא תנאי יבואו הברכות.** אלו הדברים אשר אמרנו בשם הרוקח, והדברים מסכימים לדברי מהרי״ץ שהבאנו לעיל.

א״כ לכאורה, יש לנו הבטחה גם לגבי ברכת כהנים, שהיא מתקיימת בלי שום תנאים, כפי שאמרנו לגבי המעשרות, בעניין מעשר כספים, וכפי שהבאנו בשם ספר החינוך, שבדבר זה לא מעכב שום דבר חטא ועוון. כך גם לגבי ברכת כהנים, לא מעכב בכך שום חטא ועוון. דהיינו, מי שזוכה לשמוע ברכת כהנים, והוא עומד ומכוין לכך, אזי הברכות הללו יתקיימו בו בודאי, ומשמע כי זהו אפילו אם האדם רשע.

מצד שני, התפלאתי על כך, כיון שלכאורה, ישנה סתירה לכך בדברי מהרי"ץ זיע"א עצמו. הרי מהרי"ץ כותב בעץ חיים, בעמוד לפני כן [דף נ"ג ע"א], הוא מביא דבר בשם ספר נש"ר. זהו ספר 'נפתלי שבע רצון'. מחבר הספר חריף מאד, כנראה לכן הוא נקרא בראשי תיבות 'נש"ר', **כְּנֶשֶׁר יָעִיר קִנּוֹ** [דברים ל"ב, י"א], הוא מרחף גבוה מאד, יש לו חידושים ופלפולים, הוא ממש קושר נימא בנימא.

בכל אופן, מהרי"ץ כותב בשמו כך, **מה שציוה הקב"ה לברך את ישראל על ידי הכהנים, ולא בירכם על ידי עצמו. הטעם, שהברכה אם ייטיבו מעשיהם, תתקיים הברכה. ואילו אם הקב"ה היה מברכם בעצמו, לא היה חוזר, אפילו לא ייטיבו מעשיהם.** א"כ לכאורה זאת סתירה. הוא מסביר לנו, מדוע הקב"ה מברך אותנו ע"י הכהנים, ואינו מברך אותנו הוא בעצמו? כיון שאם היה מברך אותנו בעצמו, אזי אפילו שלא ייטיבו מעשיהם, תתקיים הברכה. אבל כאשר הכהנים מברכים, אזי הדבר מתקיים, רק כאשר הם ייטיבו מעשיהם. א"כ, כיצד אתה אומר אח"כ, שהדבר מתקיים בלי שום תנאים? לכאורה, ישנה כאן סתירה בדבריו.

שאלה מהקהל: אבל הרי כתוב בפסוק, ושמו את שמי על בני ישראל, "ואני אברכם"?
תשובת מרן שליט"א: נכון. אבל בגמ' במסכת חולין [דף מ"ט ע"א], ישנה מחלוקת בין ר"ע לבין רבי ישמעאל, כיצד לפרש את המלים 'ואני אברכם'? האם הברכה היא של הקב"ה באמצעות הכהנים, או שהכהנים הם המברכים אותנו?

מובאת שם על כך מחלוקת בגמרא, **רבי ישמעאל אומר, למדנו ברכה לישראל מפי כהנים, לכהנים עצמן לא למדנו. מי מברך את הכהנים בעצמם? כשהוא אומר 'ואני אברכם', הוי אומר, כהנים מברכין לישראל, והקדוש ברוך הוא מברך לכהנים.** דהיינו, אני אברך את הכהנים, והכהנים יברכו אתכם. **רבי עקיבא אומר, למדנו ברכה לישראל מפי כהנים, מפי גבורה לא למדנו. כשהוא אומר 'ואני אברכם', הוי אומר, כהנים מברכין לישראל, והקדוש ברוך הוא מסכים על ידם. אלא רבי עקיבא, ברכה לכהנים מנא ליה? אמר רב נחמן בר יצחק, מ'ואברכה מברכיך'** [בראשית י"ב, ג'].

לפי רבי ישמעאל, כוונת המלים 'ואני אברכם', חוזרות על כך שישנה ברכה גם לכהנים. כיון שלדעתו, גם הכהנים בעצמם צריכים ברכה. ולפי דברי רבי עקיבא, הכהנים אינם צריכים ברכה, כיון שבעצם הם אלו שמברכים, כמו שנאמר לגבי אברהם, 'ואברכה מברכיך'. ממילא, אין צורך שהקב"ה יברכם באופן מיוחד. אלא לדעתו הכוונה שברכתם מוסכמת ע"י הקב"ה, וזהו 'ואני אברכם'. לפי דבריו, א"כ השאלה היא, לפי איזו דרך אנו הולכים. מסתמא זה כפי הכלל שהלכה כרבי עקיבא מחבירו.

בכל אופן, לכאורה ישנה כאן סתירה, בדברי מהרי"ץ, בכך שהוא אומר בשם הנש"ר, בשם נפתלי שבע רצון, כי רק אם הם ייטיבו מעשיהם, אזי תתקיים הברכה.

דרך אגב, חיפשתי את העניין בספר נפתלי שבע רצון, בהרבה מקומות. אמרתי לעצמי, אולי נראה בתוך הספר בעצמו, אולי דבריו יהיה ברורים ומובנים יותר בתוך הספר, אולם לא מצאתי את כל העניין הזה כלל. לא בפרשת נשא, ולא בשום מקום אחר. לא זכינו לעת עתה למצוא את הדברים במקורם. מי שימצא ויודיענו, שכרו כפול מן השמים.

מ"מ חושבני, כי אולי אפשר קצת לתרץ את הסתירה. אולי זאת איננה סתירה כל כך. דהיינו, לא כתוב כאן בהדיא את התנאי, שהברכה תתקיים, רק אם הם ישמרו את המצוות. אלא כתוב, 'אם ייטיבו מעשיהם'. פירושו, אם הם ישתפרו קצת. כלומר, לפעמים

האדם משתדל בכך, למרות שאינו מתקן את מעשיו, על אף שאינו מקיים את כל המצוות, אבל בכל אופן אם משתדלים להשתפר, אולי גם ע"י 'אם ייטיבו מעשיהם', הדבר הוא מספיק. ויכול להיות, כי למעשה, ישנם חילוקי דעות בעניין זה, בדברי הראשונים. מי שיעיין בספר שהבאתי מקודם, 'סודי חומש ושאר' [בדף ק"ד] לרבי' יהודה החסיד, יראה בהערות כי מביאים שישנם בזה חילוקי דעות. למשל, מביאים בשם רבי' יהודה החסיד, שכותב במקום אחר, למה צריך את ברכת כהנים? הרי לצדיקים, כבר ישנם את הברכות, של 'אם בחוקותי תלכו'. ולרשעים, יש כבר את התוכחות? אלא הוא מתרץ, כי ישנם הרבה רשעים, אשר יש להם מזל, והקללות שלהם משפיעות. א"כ, אם הם יקללו את הצדיקים, הדבר עלול להזיק להם. לכן באה ברכת כהנים, בכדי להציל אותם מן הקללות. ממילא יוצא, שבעצם דעתו, כי לרשעים, לא מועילה ברכת כהנים. א"כ משמע במפורש, שברכת כהנים, היא על תנאי.

אולם חשבתי לתרץ, על פי מה שהבאנו מקודם, שהרי ישנם שש דברים, שהקב"ה שונאם. כפי שכתוב בפסוק שם, 'עינים רמות', דהיינו בעל גאוה, 'לשון שקר', 'ידיים שופכות דם נקי', 'לב חורש מחשבות און', 'רגלים ממהרות לרוץ לרעה', 'יפיח כזבים עד שקר', והדבר השביעי הוא 'ומשלח מדנים בין אחים'. אלו הם אך ורק שש ושבע דברים, אולם זאת לא כל התורה כולה. דהיינו, יכול להיות, שברכת כהנים מתקיימת, במי שאין בו את שבע הדברים הללו. אפילו שיכול להיות, שיהיו לו עבירות אחרות, בכ"ז הברכה תתקיים. אבל לגבי שבע הדברים הללו, אשר הקב"ה שונאם, שהם 'תועבת נפשו', על כך הברכה לא תתקיים.

סגולה עשירות ע"י אמירת פיטום הקטורת, והאם גם היא ללא כל תנאי.

דבר נוסף הדומה לנושא הזה, זהו העניין של פיטום הקטורת, ונסיים בנושא הזה.

מהרי"ץ זיע"א כותב [ע"ח ח"א דף ע"ו ע"ב], **שאמירתו בכוונה, גורמת לנו ברכה והצלחה והרווחה בכל מעשה ידינו. ומעשיר, ואינו בא לידי עניות, הֲזָהִיר בו. כמו שמצינו בכהנים המקטירים אותו, שכל כהן שזכה בו פעם אחת, לא הוצרך להקטיר פעם אחרת, מפני שנתברך במעשה ידיו. והיו הכהנים שלא זכו בו מעולם, מפיסים בו, כדי לזכות בהקטרתו, להתברך בהרווחת מזונותיהם.** אם כן יוצא, כי על ידי שהכהנים שהיו מפיסים בקטורת, הם היו מתעשרים. וכל כהן שזכה להפיס בפעם אחת, הוא לא חזר להפיס בפעם אחרת, כיון שהוא כבר התעשר.

בעל סדר היום, למהר"ם בין מכיר, שהוא המקור של־מהרי"ץ בעניין זה, מוסיף ואומר כך, **וכן יהיה העניין, למי שמדקדק בקריאתה בכל יום כראוי, בבוקר ובערב, יזכה להרווחת מזונותיו בלי ספק.** דהיינו, אם האדם משתדל בקריאת פיטום הקטורת, גם בשחרית וגם במנחה, אזי ישנה את הסגולה הזאת, כפי מי שעושה זאת באופן מעשי, 'ויזכה להרווחת מזונותיו בלי ספק'.

יוצא, כי יש לנו כאן דבר הדומה, למה שאמרנו בעניין ברכת כהנים, ובעניין מעשר כספים. כעת מחַדְּשים לנו, כי גם לגבי פיטום הקטורת, יש בכך זכות להעשיר. או הכהן שהוא מפיס, או במי שמדקדק בקריאת פיטום הקטורת, לפחות פעמיים בכל יום.

בא בעל ספר ליקוטי שושן [דף 573], אלו הגהות על ספר עץ חיים למהרי"ץ זיע"א, והוא מתפלא על כך. וכי הכהנים הקטירו, בכדי להתעשר? וכי בגלל שהכהן זכה להקטיר בפעם אחת, אזי הוא אינו מקטיר יותר, כיון שהוא כבר נהיה עשיר, ו'שלום על ישראל'? כך הוא כותב, **ואני הצעיר הוקשה עלי, ממה שכתב שכל כהן**

שזכה בו פעם אחת וכו', וכי לא היו מקטירים, אלא כדי שיתעשרו? והא אמרו רז"ל, אסור לו לאדם לעשות איזה מצוה, כדי לקבל שכרה בעולם הזה. שזהו הנקרא, שימוש על מנת לקבל פרס.

אלא שיש לומר, שכל כהן שזכה בו פעם אחת, לא הוצרך עוד להפיס עליה, כמו הכהנים שעדיין לא זכו בו מעולם, שהיו צריכים להפיס בו, כדי לזכות בהקטרתן, כמו שכתב מהרי"ץ סמוך לזה עיין שם.

והכוונה, כי לא היה זרוזם להפיס בו, אלא כדי לזכות בהקטרתו, ולא כדי להרויח במזונותיהם בשביל ההקטרה. ופשוט וברור, כי הנכנס להתראות פנים אצל המלך, אי אפשר שהמלך ישלחנו ריקם. לפיכך היתה כוונת זרוזם, לזכות במצות הקטרה. ואם ירויחו במזונותיהם ויעשירו באגב, מוטב. ואם לא, לא היו נעצבים, אלא שמחים בקיום מצות ה' יתברך, ומעולם לא יצא אחד מהם ריקן. דהיינו, הם עשו לשם שמים, בשביל להקטיר. הם לא עשו זאת, בכדי להתעשר, בדעה שאם ח"ו זה לא מתקיים, אזי הם נהיים עצובים. אלא, יש לנו הבטחה שנתעשר. אם זכינו והתעשרנו, מה טוב. ואם לאו, אזי קיימנו את המצוה, אבל ח"ו הם אינם מתחרטים, הם לא 'תוהים על הראשונות', אלא שהם שמחו בקיום המצוה. אבל במציאות, כל מי שעשה זאת, הוא התעשר. אף פעם לא היה מישהו יוצא דופן, שהדבר לא התקיים בו, או שהדבר התעכב בגלל איזה חטא או עוון, או דבר אחר אשר יעכב זאת. אלא, שכך הדבר קרה בַּפועל. **אולי אפשר להקיש מכך, גם לגבי העניין שלנו.** אולם, הדבר איננו כ"כ פשוט. צריכים אולי להוסיף ולהסביר זאת.

בכל אופן, לגבי כל ההבטחות הללו, אמנם אי אפשר לצרפם 'בחדא מחתא מחתינהו', זה לא שבאריגה אחת נארוג את כולם, שכולם יגרמו לעשירות. אבל עכ"פ ישנו דמיון וקשר בין הדברים הללו. כל מצוה, והסגולה שלה. לגבי פיטום הקטורת רואים, כי כולם זכו והעשירו. ולגבי ברכת כהנים, ישנה מחלוקת בכך. ולגבי מעשר כספים, הדבר כפי שהבאנו בעבר, ובעזרת ה' יתברך, עוד נסביר את הפרטים, ואת הנוגע לכך להלכה ולמעשה.

בריך רחמנא דסייען. המקום ברוך הוא יזכנו, וימלא כל משאלות ליבנו לטובה, אכי"ר.

חדש!

יצא לאור בעהי"ת
מהדורא מיוחדת ומפוארת של נוסח תפילת
"הפרת עצה"
סגולה בדוקה ומנוסה בעזרת ה' יתברך
לבטל עצת אויבי ישראל הקמים עלינו,
מיסוד מהר"ר שלום שבזי זיע"א,
ופָעַל בה גם מהרי"ץ זצוק"ל.
התפילה מנוקדת ומבוארת ע"י מרן שליט"א.

כמרכן יצא לאור מהדורא מיוחדת ומפוארת של
"הדרן עלך" לסיום מסכתא
הנוסח מבואר מנוקד ומוגה על ידי מרן שליט"א.
כסלו ה'תשע"ה ב'שכ"ו.
ה"מנויים לחיים" לקבלת שיעורי מרן שליט"א
יקבלו זאת לביתם במשלוח הבא בע"ה.

הודעה חשובה!

שיעור זה הוקלד עפ"י שמיעה בעיקר,
נערך והֻגַּה לפי הבנת העורך.
השיעור היה לנגד עיני מרן שליט"א קודם הוצאתו,
הוסיף עניינים וציין מקורות, שיפר ותיקן דברים רבים,
אולם מפאת העומס הרב המונח על כתפיו,
נבצר ממנו לעבור הגהה מדוקדקת, להאיר ולהעיר
בהרחבה כבשיעורים שעברו.

לאור האמור, בכל ספק או שאלה המתעוררת למעיין
בשיעור זה, יש לו לברר היטב את הדבר
להלכה ולמעשה אצל מרן שליט"א.
הערות ותיקונים יתקבלו ברצון.

ניתן להקדיש את הוצאת השיעור לע"נ,
או לרפואה, הצלחה ופרנסה טובה.
פרטים בטלפון: 050-4140741